

**HRVATSKI ZAVOD ZA ZAPOŠLJAVANJE
PODRUČNA SLUŽBA VIROVITICA**

**LONGITUDINALNA STUDIJA PRAĆENJA DAROVITIH OSOBA
(1971. - 2004.)**

Zaključno izvješće

MARTIN LOVRETIĆ, dipl. psiholog

Suradnici: dr.sc. **Ivan Koren**, dr.sc. **Vladimir Kolesarić** i dr.sc. **Dragutin Ivanec**

Virovitica, 2006.

Nakladnik:

Hrvatski zavod za zapošljavanje
Područna služba Virovitica
Antuna Mihanovića 40
Telefon: centrala - 033/721-256; 726-955
Telefaks: 033/721-401
Web stranica - www.hzz.hr

Za nakladnika:

Zrinka Blažević
ravnateljica Hrvatskog zavoda za zapošljavanje
Martin Lovrečić
v.d. pročelnik Područne službe

Ilustracije:

Roko Idžojić

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb

UDK 159.928(497.5)“1971/2004”

LOVRETIĆ, Martin
longitudinalna studija praćenja darovitih osoba: (1971.-2004.):
zaključno izvješće / Martin Lovrečić;
suradnici: Ivan Koren, Vladimir Kolesarić,
Dragutin Ivanec. - Virovitica: Hrvatski zavod za zapošljavanje,
Područna služba Virovitica, 2006

ISBN 953-97786-2-X

I. Nadareni učenici- identifikacija - Hrvatska - 1971. - 2004.

451215048

Tisak: - Akribija d.o.o. Virovitica
Naklada: - 300 primjeraka

SADRŽAJ

1. Teorijski pristupi i ciljevi studije	4. str.
2. Metodološki postupci	8. str.
2.1. Identifikacija intelektualno natprosječnih osoba	8. str.
2.2. Postupci u prvoj fazi studije praćenja	8. str.
2.3. Postupci u drugoj fazi studije praćenja	9. str.
2.4. Postupci u trećoj (završnoj) fazi studije praćenja	9. str.
3. Rezultati rasprava	12. str.
3.1. Sažetak nalaza iz podataka o rezultatima I. i II. faze praćenja	12. str.
3.2. Rezultati III. faze praćenja	
3.2.1. Distribucije III. faze praćenja	13. str.
3.2.2. Profesionalni razvitak praćenika	26. str.
3.2.3. Društvene aktivnosti praćenika	31. str.
3.2.4. Sustav radnih vrijednosti praćenika	33. str.
3.2.5. Neke interkorelacije varijabli III. faze praćenja	36. str.
3.2.6. Neke interkorelacije između varijabli druge i treće faze praćenja	38. str.
3.2.7. Intelektualni status kao prediktor profesionalnog razvitka praćenika	39. str.
4. Zaključci i prijedlozi	41. str.
5. Literatura	45. str.
6. Prilozi	46. str.

Longitudinalna studija praćenja darovitih osoba (1971 - 2004)

(Zaključno izvješće)

1. TEORIJSKI PRISTUP I CILJEVI STUDIJE

Svaki organizator sustavne potpore razvoju nadarenih (darovitih) pojedinaca polazi od neke operativne definicije fenomena nadarenosti i nekog određenog modela prirode i determinanti (manifestiranih) oblika te pojave. U našoj praktičnoj aktivnosti identifikacije i profesionalne orijentacije nadarenih učenika i provođenja ove studije dugogodišnjeg praćenja njihovog razvoja pošli smo od određenja da je "nadarenost svojevrsan sklop osobina koje omogućavaju pojedincu da na produktivan ili reproduktivan način postigne dosljedno natprosječan uradak u jednoj ili više oblasti ljudskih djelatnosti, a uvjetovana je visokim stupnjem razvitka pojedinih sposobnosti odnosno njihovih kompozicija i povoljnom unutaršnjom i vanjskom stimulacijom" (Koren, 1971, str. 10).

Ovo određenje pripada kategoriji definicija i teorija nadarenosti usmjerenih na *p o s t i g n u ć a* (razlikovanje potencijala i realizacije tih potencijala), no Monks i Mason (prema Vlahović-Štetić, 2002), navode da uz ovu postoje, također, definicije i teorije usmjerene na osobine nadarenih, zatim definicije i teorije usmjerene na kognitivne modele nadarenosti te psihosocijalno usmjerene definicije i teorije. Ukazivanje na razlike između potencijala i postignuća otvara mogućnost intervencije, što je onda zadatak različitih društvenih sustava, od odgojno-obrazovnog do sustava profesionalne orijentacije u smislu pružanja potpore potencijalno nadarenim pojedincima pri ostvarivanju njihovih potencijala.

Nadarenost je razvojni fenomen. Na temelju proučavanja procesa tog razvoja postavljeno je nekoliko različitih modela, ali u svima njima moguće je uočiti nekoliko istih ključnih komponenti koje se nalaze u raznovrsnim interaktivnim odnosima. To su natprosječne sposobnosti (za koje smatra da su pretežno genetski uvjetovane), osobine ličnosti (pretežno rezultat odgojnih utjecaja), te okolni stimulativni faktori. Posebni slučaj u tim modelima je tretiranje stvaralačkih sposobnosti koje se u nekim modelima percipiraju kao obvezni sastavni dio svake nadarenosti (Wagnerov komponentni model prema Renzullijevoj shemi od tri prekrivajuća prstena koji označavaju natprosječne sposobnosti, kreativnost i usmjerenu motivaciju) i u drugom slučaju kad je kreativnost posebna domena nadarenosti (Gagn(ov) diferencijalni model nadarenosti prema kom se pojedine domene sposobnosti - intelektualne, kreativne, emocionalne, senzomotorne - preko osobina ličnosti i okoline (svojevrsnih katalizatora) pretvaraju u specifična područja talenata (Koren, 2002).

S obzirom na karakteristike naše studije praćenja darovitih osoba (praćenje njihovog profesionalnog razvoja) kao najprikladniju teorijsku shemu za objašnjenje tog razvojnog procesa mogli bismo koristiti Model razvoja ekspertnosti koji je razvio psiholog Sternberg (2001) u svom radu "Nadarenost kao razvojna ekspertnost: teorija sučeljavanja visokih sposobnosti i postignute izvrsnosti". U taj razvojni model uključeno je šest elemenata: vještine metakognicije, vještine učenja, misaone vještine, znanje, motivacija i faktori okoline (kontekst). Sam proces razvoja odvija se u povratnim spregama: motivacija pokreće metakognitivne vještine, koje povratno aktiviraju vještine učenja i mišljenja koje onda osiguravaju povratnu vezu s metakognitivnim vještinama, a što omogućuje porast stupnja ekspertnosti. Na ovaj kružni proces utječe okolina, kao što i sam proces ima utjecaja na okolinu. U tom modelu intelekt se smatra sklopom analitičkih, kreativnih i praktičnih sposobnosti od kojih se svaka razvija prema specifičnim utjecajima konteksta (odredene kulture i subkulture).

U tom smislu nadarenost je kvantitativno i kvalitativno visok stupanj ekspertnosti, a nadareni pojedinci razvijaju svoju ekspertnost kroz mnogo različitih domena pri čemu u produktivnoj nadarenosti, pored genetskih faktora, veliku ulogu igra okolina (Sternberg, 2001).

Ako konkretiziramo ovaj hipotetički model, možemo reći da je, primjerice, tek diplomirani početnik još daleko od vrhunskog stručnjaka. On će mnogo puta kružiti slijedom tog procesa do vrhunske osposobljenosti, praktički cijeli svoj radni vijek. Međutim, ako on posjeduje natprosječne prirodne (nasliedene ili stečene) kapacitete, tada može osobito uspješno kombinirati navedene elemente, te brže i kvalitetnije unaprijediti svoje vještine i postati vrhunski stručnjak u određenom djelokruglu aktivnosti. On tada obično dobiva vanjske atribute darovitosti ili talentiranosti. Ali, kako vidimo i ta njegova vrhunska stručnost (ekspertnost, izvrsnost) rezultat je postupnog razvoja. Da bi se utvrdile zakonitosti i specifičnosti takvog razvoja (pa time pronalazili i djelotvorni načini potpore pojedincu da razvije svoje potencijale) organiziraju se ciljana istraživanja pomoću različitih metoda i postupaka. Kao najefikasnije metode među njima pokazale su se longitudinalne studije praćenja (praćenje razvoja istih potencijalno nadarenih pojedinaca kroz duži vremenski period).

U povijesti istraživanja nadarenosti izdvojilo se nekoliko takvih studija koje služe kao organizacijski obrasci s posebnim karakteristikama. Po svojoj dugotrajnosti poznata je Termanova studija u SAD, započeta 1921. godine s predviđenim završetkom 2010. godine, do smrti i posljednjeg člana od 1528 nadarene kalifornijske djece, s kvocijentom inteligencije većim od 140 (Terman i Oden, 1967). Također u SAD, po veličini početnog uzorka ističe se "Project Talent" u kojem je u dvadeset godina praćeno 440.000 učenika iz 1353 srednje škole s cijelog područja Amerike i u kom je prikupljeno 2000 informativnih jedinica za svakog učenika i 1000 informativnih jedinica za svaku školu (Flanagan, et al, 1973). Po opsežnosti istodobno obuhvaćenih područja nadarenosti (intelektualne, kreativne, socijalne, psihomotorne i glazbene sposobnosti i kompetencije) poznata je Münchenska longitudinalna studija o nadarenosti provedena na početnom uzorku od 26.000 njemačkih učenika (Heller, 1996). U novije vrijeme izvještava se o sve većem broju kraćih ili dužih takvih studija, ne samo u SAD-u, već i u mnogim europskim, pa i u azijskim zemljama. Tom porastu broja "follow-up" studija pridonijelo je i formiranje brojnih nacionalnih i međunarodnih društava i udruženja za pomoć razvoju nadarenih pojedinaca.

U našoj zemlji, iako postoji nekoliko modela identifikacije nadarenih (sisaački model, istarski model, zagrebački model, i drugi), pravih longitudinalnih studija praćenja razvoja nadarenih, uz jedan ili dva izuzetka, nije bilo. Za to ima više razloga, od onih metodičkih koji su prisutni kod svih takvih studija (osipanje uzorka zbog nemogućnosti dugotrajnog zadržavanja motivacije praćenika) do onih specifično "domaaih" (nepovoljna društvena klima za istraživački rad općenito, nedovoljno materijalnih izvora, pomanjkanje kadrova za tu vrstu aktivnosti, i sl.). Ipak, na osnovama praktične djelatnosti Stručne službe za profesionalnu orijentaciju Zavoda za zapošljavanje Virovitica na identifikaciji i profesionalnom savjetovanju nadarenih učenika sa svrhom "racionalnog korištenja kadrovskih resursa na ovom području" (Kolesarić i Lovrećić, 1986), organizirano je sistematsko praćenje četiri godišta identificiranih učenika u projektu "Longitudinalna studija praćenja darovitih osoba: 1971 - 2004".

Temeljni ciljevi studije. Praćenje istih ispitanika kroz duže vremensko razdoblje može dati niz relevantnih podataka o njihovom razvoju koji se drugim metodama ne mogu ili se teško mogu dobiti. Jasno je da je pretpostavka relevantnosti podataka, pored kvalitete njihovog prikupljanja, i broj ispitanika u uzorku na kraju praćenja kako bi doneseni zaključci bili dovoljno pouzdani. Ova je studija toj pretpostavci udovoljila. Postavljeni ciljevi na početku studije bili su slijedeći: 1. utvrditi djelotvornost preSelekcije nadarenih učenika koju su obavili njihovi učitelji; 2. utvrditi realnu vrijednost pojedinih prediktora (testova) za uspješnost ispitanika u njihovom obrazovnom i profesionalnom razvitku; 3. utvrditi povezanost intelektualnog statusa ispitanika s njihovim životnim postignućima (obitelj, zdravstveno stanje i navike, obrazovni status, profesionalna karijera, društvene aktivnosti); 4. utvrditi osobno zadovoljstvo sudionika s njihovim obrazovnim i profesionalnim razvojem; 5. utvrditi radne vrijednosne orijentacije sudionika, i 6. utvrditi uspješnost psihološkog savjetovanja u službi profesionalne orijentacije.

Neki od ovih ciljeva ostvareni su u cjelini, neki samo parcijalno, a neki iz objektivnih razloga (npr. znatno osipanje uzorka zbog ratnih prilika) nisu mogli biti realizirani. O tome u daljnjem tekstu ovog izvješća.

2. METODOLOŠKI POSTUPCI

Studija "Praćenje darovitih osoba" obuhvatila je četiri vremenske etape: identifikacijski postupak, te tri posebne faze praćenja razvoja ispitanika. Postupci identifikacije i prve dvije faze praćenja detaljno su opisani u ediciji: M. Lovrečić, "Rezultati praćenja darovitih osoba" (Hrvatski zavod za zapošljavanje - Područna služba Virovitica, 2001), pa će se ovdje taj dio studije samo ukratko naznačiti, a opširnije opisati treća faza praćenja.

2.1. Identifikacija intelektualno natprosječnih osoba

U sklopu svog programa profesionalne orijentacije Zavod za zapošljavanje u Virovitici organizirao je u razdoblju od 1971. do 1975. godine identifikaciju nadarenih učenika osmih razreda osnovnih škola. Identifikacija je provedena u dva koraka: u prvom su učitelji na temelju standardiziranih uputa predložili 942 učenika (9,11% populacije) za koje su smatrali da su intelektualno značajno natprosječni; u drugom koraku, predloženi učenici su ispitani u Stručnoj službi za profesionalnu orijentaciju Zavoda za zapošljavanje po posebno izrađenom programu za tu svrhu.

Program je sadržavao bateriju testova intelektualnih sposobnosti (četiri subtesta Bujasove neverbalne serije, devet subtestova Bujasove verbalne serije, te četiri subtesta baterije DAT), zatim Test profesionalnih interesa - TPI i polustandardizirani intervju. Na temelju arbitrarnog kriterija (+1 z-vrijednost, izračunata kao prosjek z-vrijednosti svakog pojedinca u svim testovima) u kategoriju intelektualno natprosječnih (intelektualno nadarenih) uvrštena su 362 (38,43 % predloženih) učenika.

Zbog nedovoljno pouzdanih podataka za 27 učenika u proces praćenja uključeno je 915 učenika, dakle svi učenici koje su predložili učitelji, bez obzira na njihove rezultate u testovima.

2.2. Postupci u prvoj fazi studije praćenja

Nakon otprilike godinu dana od vremena identifikacije svakom članu uzorka praćenja (N = 915) poštom je dostavljen "Upitnik za srednju školu" s nekoliko pitanja o njihovom statusu poslije završetka prvog razreda srednje škole. Pitanja su se odnosila na vrstu odabrane srednje škole, na zadovoljstvo s izabranom školom i na zadovoljstvo postignutim uspjehom u školi, s tim da su učenici uz opći školski uspjeh naveli i ocjene iz pojedinih nastavnih predmeta, te izdvojili najomiljeniji i najmanje voljeni nastavni predmet. Također su procijenili svoje materijalne prilike (eventualno dobivanje stipendije ili ueničkog kredita), a mogli su u jednom pitanju otvorenog tipa dati i neke svoje specifične podatke.

Popunjene upitnike vratilo je 429 učenika (46,88 % početnog uzorka), od čega 171 iz kategorije intelektualno natprosječnih i 258 iz kategorije ostalih. Premda je, kako je to u ovakvim poštanskim anketama uobičajeno, osipanje uzorka bili znatno, novi uzorak po distribuciji intelektualnog statusa nije se značajno razlikovao od početnog uzorka, pa je generabilnost obrađenih podataka bila osigurana.

2.3. Postupci u drugoj fazi studije praćenja

Poslije otprilike četvrt stoljeća od realizacije prve faze, tijekom 1997. i 1998. godine organizirana je druga faza praćenja. Uzorak ispitanika (praćenika) bio je i opet inicijalni uzorak (svi učenici predloženi u predselekciji od strane učitelja), dakle, $N = 915$.

Poštanski upitnik bio je ovaj put u vidu dopisnice s plaćenim odgovorom na kojoj su bila otisnuta pitanja, neka otvorenog neka zatvorenog tipa. Pitanja su se odnosila na obiteljske prilike (bračno stanje, broj djece), na završeno obrazovanje (naziv srednje škole, više škole, fakulteta), na profesionalni status (zanimanje, vrsta posla, radni staž), na materijalne prilike, na zadovoljstvo s izabranim zanimanjem i obavljanim poslovima, te na zadovoljstvo s vlastitim mjestom i ulogom u društvu. Dopisnice su bile anonimne, ali sa šifrom kako bi se ispitanici u Zavodu mogli identificirati.

U ovoj fazi popunjene upitnike vratila su 284 praćenika (31,04 % inicijalnog uzorka), i to 126 iz kategorije intelektualno natprosječnih i 158 iz kategorije ostalih. Podaci su obrađeni i komentirani u spomenutoj ediciji (Lovrečić, 2001).

2.4. Postupci u trećoj (završnoj) fazi studije praćenja

I treća faza praćenja provedena je pomoću poštanske ankete nakon tri desetljeća od početka identifikacije od kraja 2002. do početka 2003. godine. U tu svrhu izrađen je Upitnik "PDO/ III. faza" (vidi Prilog 1). Upitnik sadrži sedam područja podataka: 1. podaci o obitelji; 2. podaci o obrazovnom razvoju; 3. podaci o zdravstvenom stanju i navikama; 4. podaci o profesionalnom razvoju; 5. podaci o društvenim aktivnostima; 6. podaci o vrijednosnim orijentacijama, i 7. podaci o specifičnim prijedlozima i porukama praćenika. Uz Upitnik priloženo je i opširno pismo sa svrhom motivacije ispitanika na suradnju i pružanje potrebnih tehničkih uputa (vidi Prilog 2).

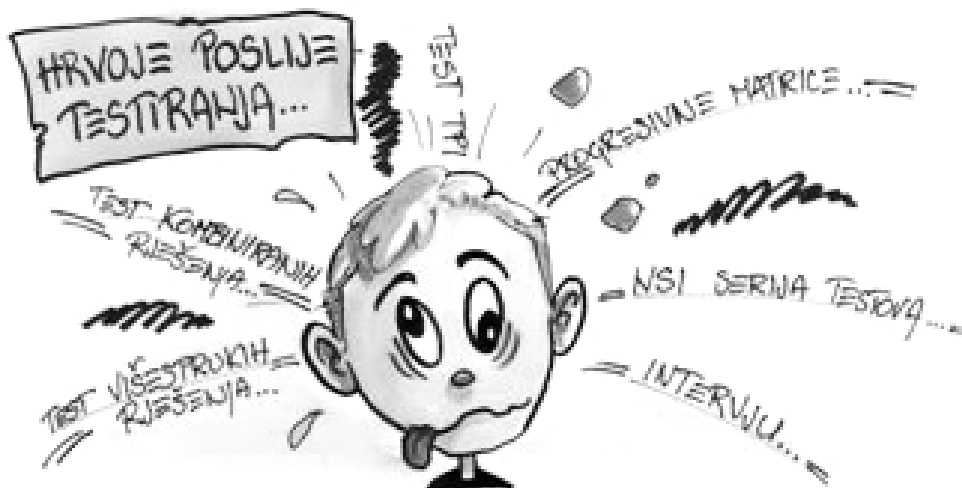
Ispitivanje je provedeno tijekom 2003. godine, a Upitnik je upućen onim praćenicima koji su u drugoj fazi praćenja vratili popunjene upitnike i dostavili svoje adrese i s tim pristali na daljnju suradnju. Prema tome Upitnik PDO/III: faza upućen je na 284 adrese. U dužem vremenskom razdoblju (trebalo je u dosta slučajeva slati požurnice) ukupno su vraćena 193 popunjena upitnika, što iznosi 68 % od broja poslanih.

Podaci su statistički obrađeni (u obradu u različitim odnosima i križanjima uključeno je oko četrdesetak varijabli) i predmet su prikaza i komentara u slijedećem poglavlju.

U tablici 2.1 prikazan je broj sudionika koji su bili praćeni u ovoj studiji.

Tablica 2.1. Pregled broja praćenika u procesu praćenja

Kategorija intelektualnog statusa	Identifikacija			Prva faza praćenja			Druga faza praćenja			Treća faza praćenja		
	m	ž	Σ	m	ž	Σ	m	ž	Σ	m	ž	Σ
"natprosječni" > prosj. +1 z	133	229	362	165	197	171	55	71	126	39	39	78
"ostali" < prosj. +1z	196	357	553	196	357	258	51	107	158	40	75	115
UKUPNO	329	586	915	361	554	429	106	178	284	79	114	193

3. REZULTATI I RASPRAVA

3.1. Sažetak nalaza iz podataka o rezultatima I. i II. faze praćenja

Inicijalni uzorak ove studije praćenja obuhvaćao je 915 učenika osmog razreda osnovne škole koje su njihovi učitelji predložili kao nadarene u intelektualnim sposobnostima (9,11 % populacije). Taj je uzorak na osnovi rezultata u testovima (prosječna z - vrijednost svih primijenjenih testova) podijeljen u dva subuzorka: "intelektualno natprosječni" ($+1z$), $N = 362$, i "ostali" ($+1z$), $N = 553$. Kategorija "ostali" mogla je na neki način služiti kao kontrolna skupina u vrednovanju intelektualnih varijabli kao prediktora kasnije obrazovne i profesionalne uspješnosti ovih učenika. Međutim, jasno je da je cijeli inicijalni uzorak pozitivno selekcionirana skupina, i da je tako varijabilitet intelektualnih sposobnosti za cijelu skupinu značajno smanjen (jer su učitelji prilikom predlaganja učenika imali u vidu njihov intelektualni status) o čemu je u svim analizama valjalo voditi računa.

U svojim prijedlozima učitelji su davali prednost učenicama (60,7%) u odnosu na učenike (39,3%), a i nakon njihovog razvrstavanja u subuzorke učenice su više participirale u kategoriji "natprosječnih" (63,3 %), što znači da su učitelji nešto lakše prepoznavali indikatore nadarenosti kod djevojčica nego kod dječaka, naravno pod pretpostavkom da u intelektualnim sposobnostima u populaciji nema razlika po spolu.

Prva faza praćenja (organizirana nakon završetka prvog razreda srednje škole) imala je samo orijentacijski karakter. U toj fazi utvrđen je broj učenika koji su voljni sudjelovati u procesu praćenja, utvrđene su vrste odabranih srednjih škola i njihov početni obrazovni uspjeh. Prema očekivanju, inicijalni uzorak je znatno smanjen (popunjene upitnike vratilo je 429, tj. 46,89 % učenika), ali još uvijek dovoljno za potrebne analize i daljnje praćenje njihovog razvoja. Osim toga, struktura novog uzorka, po spolu i intelektualnom statusu, nije se značajno razlikovala od početnog uzorka.

Iz podataka popunjenih "Upitnika za srednju školu" ustanovljeno je da su učenici većinom upisivali srednje škole sa složenijim programima (61% gimnazije, 33% srednje tehničke škole i svega 6% obrtničke škole), s tim da su statistički značajno češće gimnaziju upisivali učenici iz kategorije "natprosječni" (njih čak 73%). Nadalje, u školskim ocjenama (opći školski uspjeh i ocjene iz većine školskih predmeta), također je utvrđena, ne velika, ali statistički značajna razlika u korist učenika iz kategorije "natprosječni". Inače, po školskom uspjehu učenice su u obje kategorije statistički značajno bolje od učenika.

Većina učenika, i u kategoriji "natprosječni" i u kategoriji "ostali" vrlo je zadovoljno s izabranom vrstom srednje škole (statistička značajnost testirana prema normalnoj distribuciji ocjena zadovoljstva), a, također, takav je odnos zabilježen i kod zadovoljstva školskim uspjehom. U varijabli zadovoljstva školom i školskim uspjehom nema značajnih razlika po spolu učenika.

Druga faza praćenja. Uzorak studije praćenja u ovoj fazi (organiziranoj 1997. i 1998. godine) obuhvatio je 284 praćenika¹ (toliko ih je vratilo popunjene upitnike), i to 126 iz kategorije "natprosječni" i 158 iz kategorije "ostali". Nešto češće popunjene upitnike vratili su praćenici iz kategorije "natprosječni" (razlika značajna na razini (0,05).

Budući da je ova etapa praćenja slijedila prvu fazu nakon više od dva desetljeća, to je pažnja usmjerena na podatke o postignutom obrazovnom i profesionalnom statusu praćenika. Kvalifikaciju više i visoke spreme postiglo je 183 (65,08 %) praćenika, srednju spremu 83 (29,22%) praćenika, a VKV i KV svega 17 (5,99%) praćenika, što pokazuje izrazit trend njihovih težnji prema višim stupnjevima obrazovanja. U razini kvalifikacija utvrđena je statistički značajna razlika (P(,001) u korist praćenika iz kategorije "natprosječni.

Cijeli opseg vrsta različitih zanimanja za koje su se obrazovali praćenici je dosta širok, ali postoji i njihova koncentracija u nekoliko dominantnih područja (s frekvencijom od 70 do 10 praćenika). To su: ekonomija i informatika, medicina, pravo i socijalni rad, strojarstvo i brodogradnja, pedagoške znanosti, humanističke i društvene znanosti, elektrotehnika i računarstvo, građevinarstvo i prirodoslovno-matematičke znanosti. U sklopu ovih područja zaposlilo se je 237 (83,45%) praćenika.

Na rukovodećim radnim mjestima bila su angažirana 64 praćenika, s proporcionalno većim učešćem muškaraca. Na dihotomnoj ljestvici s ocjenama: zadovoljan - nezadovoljan, većina praćenika izrazilo je zadovoljstvo s izabranim zanimanjem (80,99%), kao i zadovoljstvo s poslovima kojima se upravo bave (75,70%). U oba slučaja nije bilo statistički značajne razlike, kako između kategorija "natprosječni" i "ostali", tako ni razlika po spolu.

3.2. Rezultati III. faze studije praćenja

Podaci iz Upitnika "PDO/III.faza" sredi su u odgovarajućim tablicama u apsolutnim i relativnim veličinama ili su kratko opisani i zatim su prema njihovim karakteristikama statistički obrađeni. U toj obradi korišteni su hi-kvadrat test, t-test, analiza varijance (jednostavna) i faktorska analiza.

3.2.1. Distribucija podataka III. faze praćenja

OBITELJSKI STATUS PRAĆENIKA

U tablici 3.1. prikazano je bračno stanje i zadovoljstvo bračnim životom praćenika III. faze praćenja.

Tablica 3.1. Bračno stanje i zadovoljstvo bračnim životom praćenika

Bračno stanje	Broj	%	Zadovoljstvo bračnim životom	Broj	%
Neoženjen-neudata	9	4,7	Nije bio (bila) u braku	9	4,7
Oženjen – udata	174	90,2	Potpuno nezadovoljavajuće	6	3,1
Rastavljen – a	7	3,6	Donekle nezadovoljavajuće	8	4,1
Udovac – udovica	1	0,5	Relativno zadovoljavajuće	78	40,4
Nepoznato	2	1,0	Potpuno zadovoljavajuće	91	47,2
-			Nepoznato	1	0,5
Σ	193	100	Σ	193	100

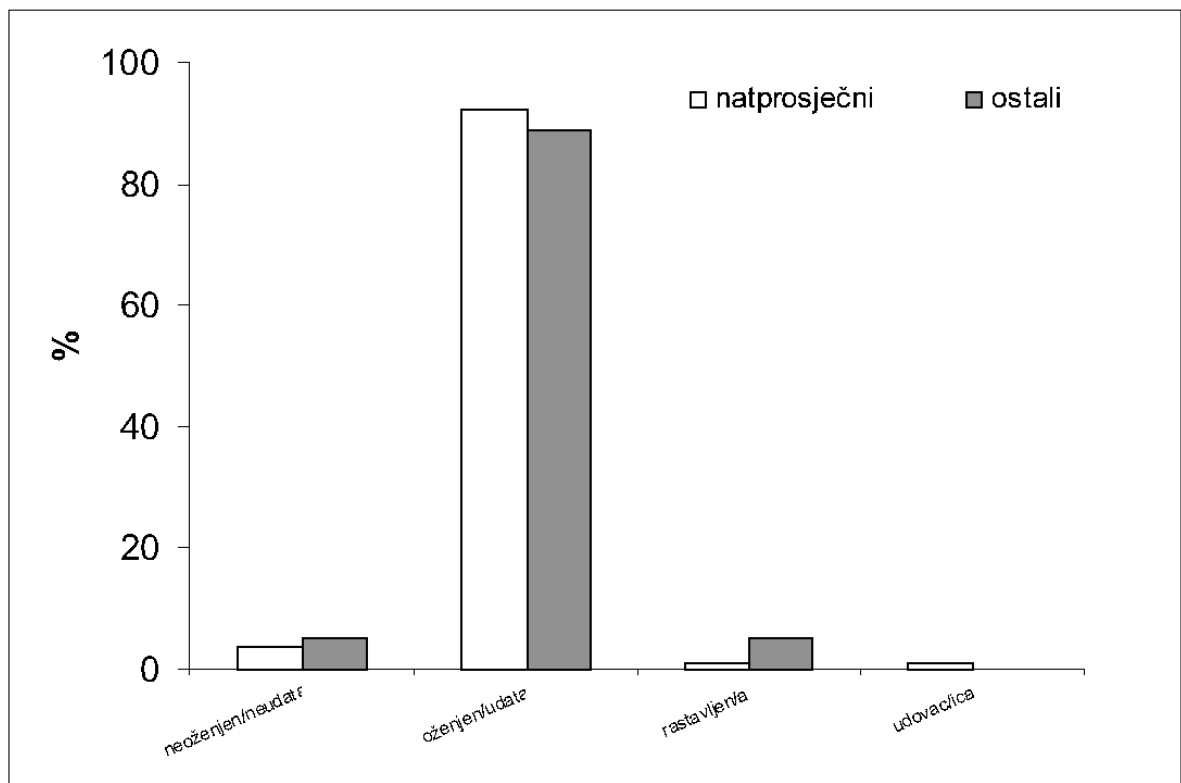
¹U ovoj i III. fazi praćenja za članove uzorka koristit će se izraz **praćenik**

U hrvatskoj populaciji (prema procjeni Državnog zavoda za statistiku) muškaraca i žena u dobi između 40 i 49 godina, u kojoj dobi je većina naših praćenika, ima 666.979; oko 80% njih je oženjeno odnosno udano, oko 11% neoženjeno odnosno neudano i oko 6% rastavljeno. U skupini naših praćenika ima statistički značajno više oženjenih odnosno udanih (90,2%), manje neoženjenih odnosno neudanih (4,7%) i manje rastavljenih (3,6%).

Kako vidimo u tablici 3.1 distribucija zadovoljstva bračnim životom izražito je asimetrična, tj. ima mnogo više onih koji su relativno i potpuno zadovoljni, od onih koji su donekle ili potpuno nezadovoljni. Uz (nadamo se opravdanu) pretpostavku da je zadovoljstvo bračnim životom u populaciji normalno distribuirano, dobivena distribucija značajno se razlikuje od normalne.

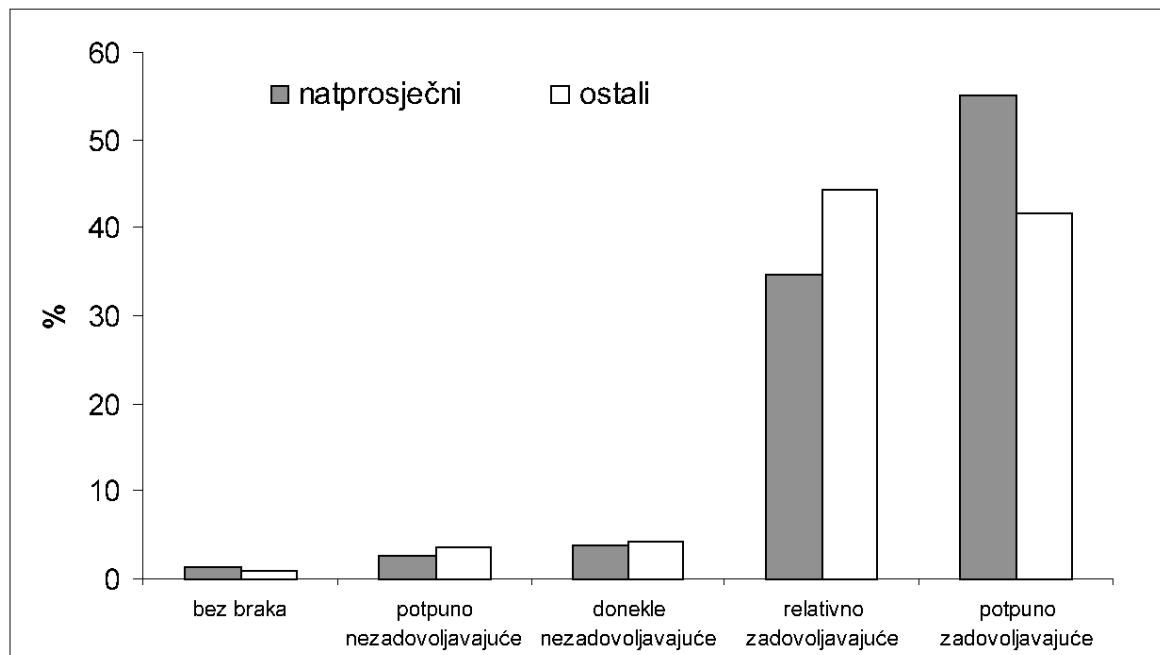
Na slici 3.1 prikazano je bračno stanje usporedno za skupinu "intelektualno natprosječnih" i "ostalih". Slika pokazuje kako između te dvije skupine nema bitne razlike.

Slika 3.1. Usporedni prikaz bračnog stanja za skupinu "intelektualno natprosječnih" i "ostalih".

Na slici 3.2 prikazano je zadovoljstvo brakom skupina "intelektualno natprosječnih" i "ostalnih". Među natprosječnim ima nešto više onih koji su "potpuno zadovoljni" brakom, no razlika nije statistički značajna.

Slika 3.2. Usporedni prikaz zadovoljstva brakom skupina "intelektualno natprosječnih" i "ostalnih".

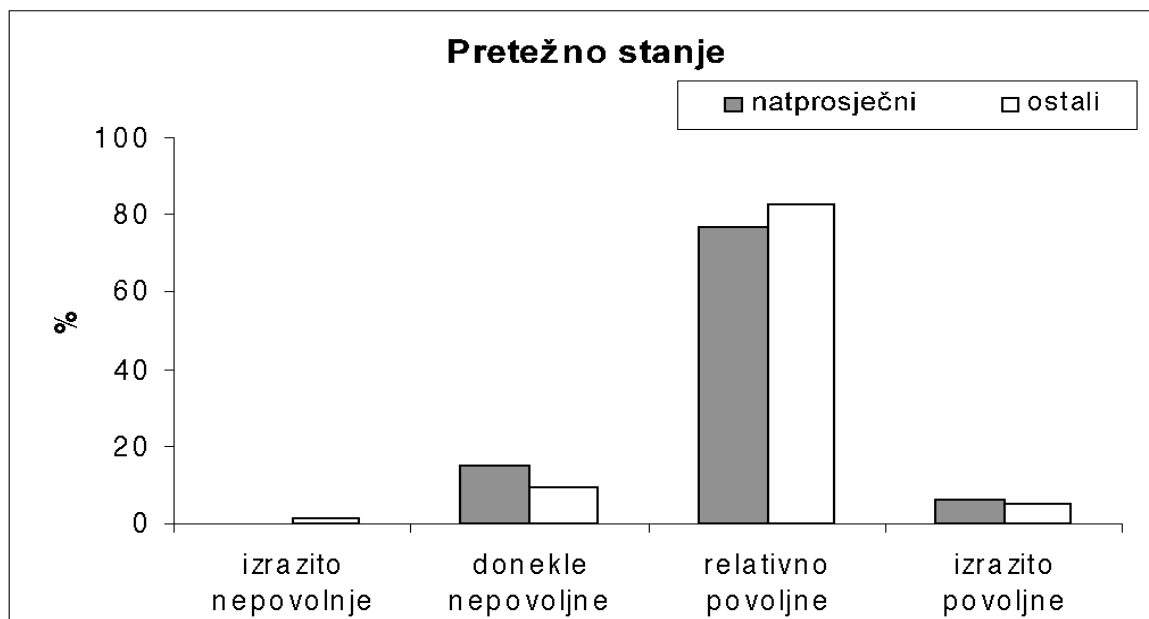
Broj djece. Najveći broj praćenika, njih 116, ima dvoje djece, 31 praćenik ima jedno dijete, 22 praćenika imaju po troje djece, a po jedan praćenik ima četvero odnosno petoro djece. Dvadeset praćenika su bez djece, a za dva slučaja nisu poznati podaci. Prema tome, podaci za cijeli uzorak pokazuju ukupno 338 djece, odnosno u prosjeku po obitelji praćenika 1,75 dijete. Prema statističkim podacima za Virovitičko-podravsku županiju najveći broj obitelji ima jedno dijete (oko 45%); na drugom mjestu su obitelji s dvoje djece (oko 41%), na trećem obitelji s troje djece (oko 10%) itd. U skupini naših praćenika na prvom su mjestu, međutim, oni s dvoje djece - čak oko 61%. S jednim djetetom ima ih oko 16%, a s troje djece oko 12%. "Natprosječni" i "ostali" ne razlikuju se po broju djece.

Tablica 3. 2. Materijalne i stambene prilike u obitelji

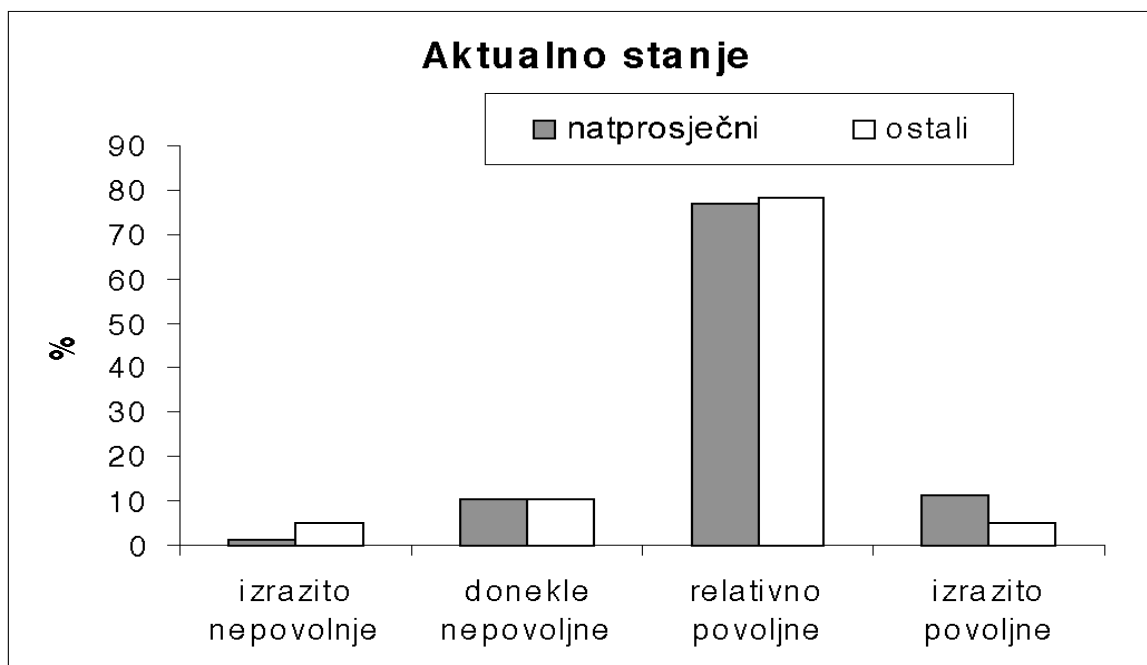
Ocjenastanja	Materijalne prilike				Stambene prilike			
	Pretežno		Aktualno		Pretežno		Aktualno	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Izrazito nepovoljne	2	1,0	7	3,6	10	5,2	6	3,1
Donekle nepovoljne	22	11,4	20	10,4	22	11,4	5	2,6
Relativno povoljne	155	80,4	150	77,7	130	67,4	124	64,2
Izrazito povoljne	11	5,7	15	7,8	29	15,0	57	29,5
Nepoznato	3	1,5	1	0,5	2	1,0	1	0,5
Σ	193	100	193	100	193	100	193	100

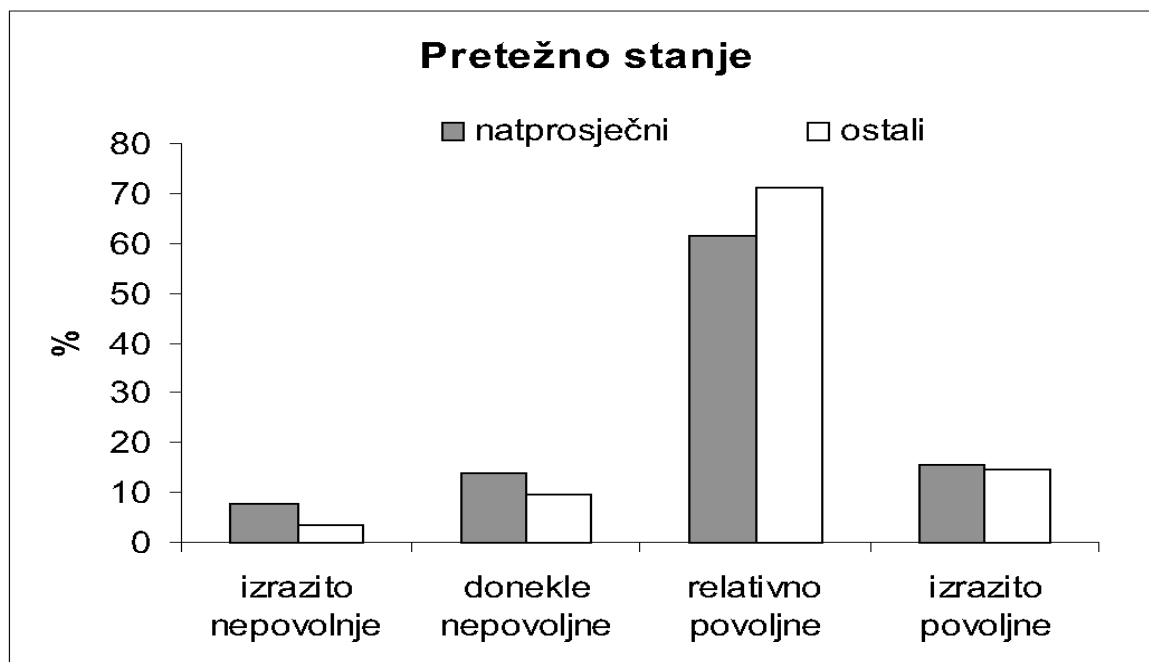
Na slikama 3.3., 3.4., 3.5. i 3.6. prikazane materialne i stambene prilike usporedno za skupine "natprosječnih" "ostalih". Iz slika se vidi da se "natprosječni" i "ostali" ili nimalo ili samo malo razlikuju materialnim s stambenim prilikama.

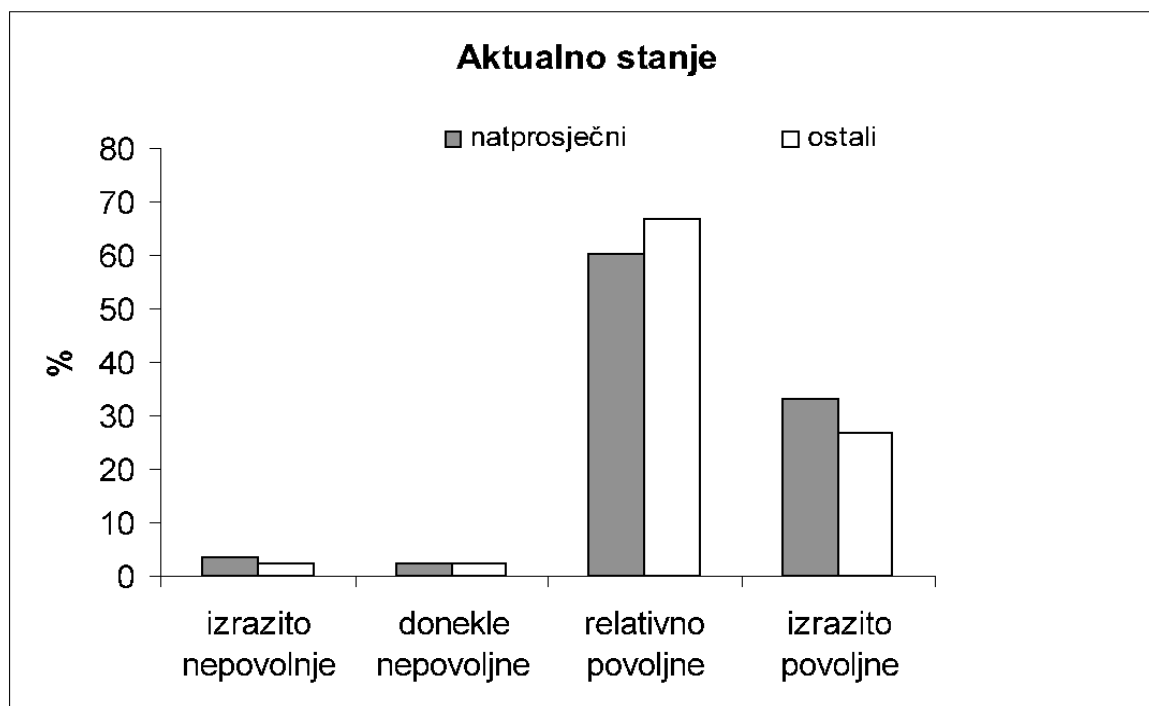
Slika 3.3. Materialne prilike - pretežno.

Slika 3.4. Materialne prilike - aktualno.

Slika 3.5. Stambene prilike - pretežno.

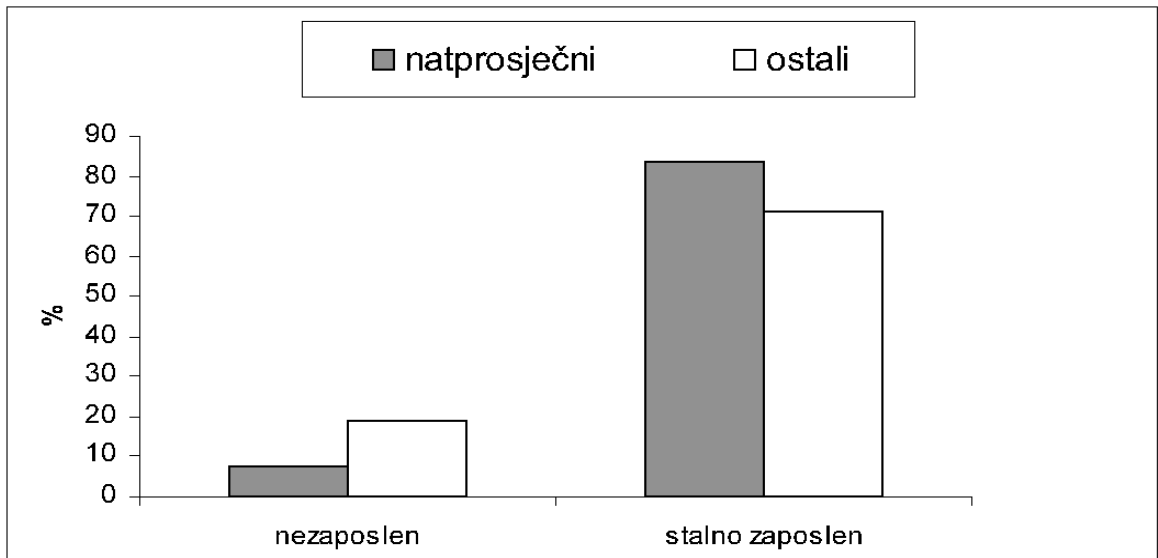
Slika 3.6. Stambene prilike - aktualno.

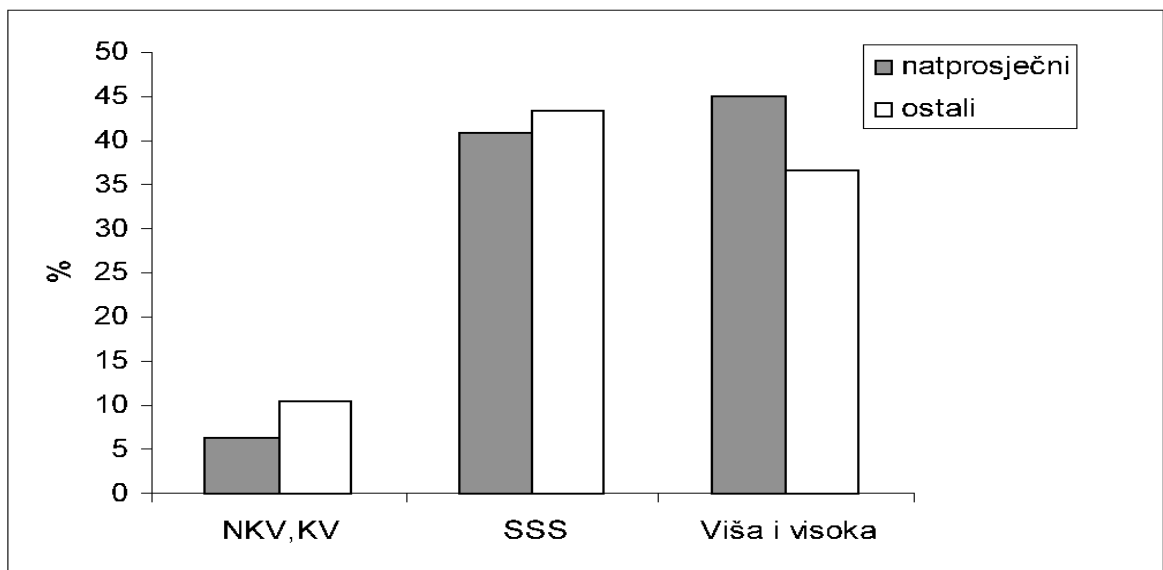
U tablici 3.3. prikazana je zaposlenost i kvalifikacija supružnika naših praćenika, a na slikama 3.4. i 3.5. prikazana je zaposlenost i kvalifikacija supružnika za "natprosječne" i "ostale". Nezaposlenost supružnika (14,5%) čini se velikom, ali vjerojatno je da je ona, kad se radi, dakle o supruzima (ženskim ili muškim), u populaciji znatno veća. Razlike između "natprosječnih" i "ostalih" nisu ni velike ni statistički značajne. Nezaposlenost u RH, bez obzira na status supružnika bila je u 2004. godini 19.1%.

Tablica 3.3. Zaposlenost i kvalifikacija supružnika

Radni odnos			Razina obrazovanja		
Zaposlenje	Broj	%	Stupanj kvalifikacije	Broj	%
Nezaposlen – a	28	14,5	NKV i KV	17	8,8
Stalno zaposlen – a	147	76,2	Srednja stručna sprema	82	42,5
Samac ili nepoznato	18	9,3	Viša i visoka ²	77*	39,9
	---	---	Samac ili nepoznato	17	8,8
Σ	193	100	Σ	193	100

Slika 3.4. Stupanj zaposlenosti supružnika naših praćenika.

Slika 3.5. Razina obrazovanja odnosno stupanj kvalifikacije za skupine "natprosječnih" i "ostalih" supružnika.

Zanimanje bračnog druga. S obzirom na ukupan broj praćenika opseg pojavljivanih zanimanja kod njihovih bračnih drugova je dosta velik. Navedeno je oko 130 različitih zanimanja, od nekvalificiranih radnika do zanimanja sa znanstvenim titulama. Naravno, ova se mnoga zanimanja mogu i grupirati u određene struke, npr. u tehničko-tehnološku struku (14 zanimanja), u prosvjetnu struku (13 zanimanja), u trgovačku struku (9 zanimanja), u medicinsku struku (8 zanimanja), u građevinsku struku (5 zanimanja), u poljoprivrednu struku (4 zanimanja), itd. Ipak treba istaknuti činjenicu, da blizu 40 % bračnih drugova imaju zanimanja za koje je potrebno više ili visoko obrazovanje.

OSVRT NA PODATKE O OBITELJSKIM PRILIKAMA PRAĆENIKA

U vrijeme realizacije III. faze praćenja, ovi praćenici imali su u prosjeku 45 godina života, pa je bilo za očekivati da će većina živjeti u bračnim zajednicama, a što dokazuju i podaci u Tablici 3.1. Oženjenih - udatih bilo je 94% (od čega sedam praćenika je rastavljeno), a svega devet praćenika ostalo je neoženjeno - neudato. S tog stajališta može se smatrati da ovaj uzorak praćenika odražava regularnu populaciju.

Na sredeni bračni život pokazuje i njihovo subjektivno zadovoljstvo bračnim životom. Svaki drugi praćenik (od onih koji su bili u braku) ocjenjuje ga potpuno zadovoljavajućim, a daljnjih 43% smatra ga relativno zadovoljavajućim. Tek 7% praćenika nije našlo zadovoljstvo u svojem braku.

I broj djece, i ukupno njih 338, i u prosjeku od 1,75 po praćeniku, govori da i ova praćena grupa osoba odražava opću situaciju nataliteta u našem društvu, jer tek 11% praćenika ima po troje djece, a samo dva praćenika četvoro odnosno petoro. No, ipak, kako smo vidjeli, naši praćenici imaju veći broj dvoje djece u obitelji nego što je to u populaciji.

Subjektivne procjene materijalnih i stambenih prilika, prikazane u Tablici 3.2. indiciraju na relativno dobre materijalne i stambene uvjete praćenika, uz napomenu da su im se stambene prilike tijekom vremena (od pretežnog do aktualnog stanja) znatno poboljšale. Materijalnom stanju obitelji vjerojatno je pomogla i činjenica da je velika većina supružnika bila stalno zaposlena, a čemu je pridonijela njihova povoljna kvalifikacijska struktura (Tablica 3.3.)

OBRAZOVNI RAZVOJ PRAĆENIKA

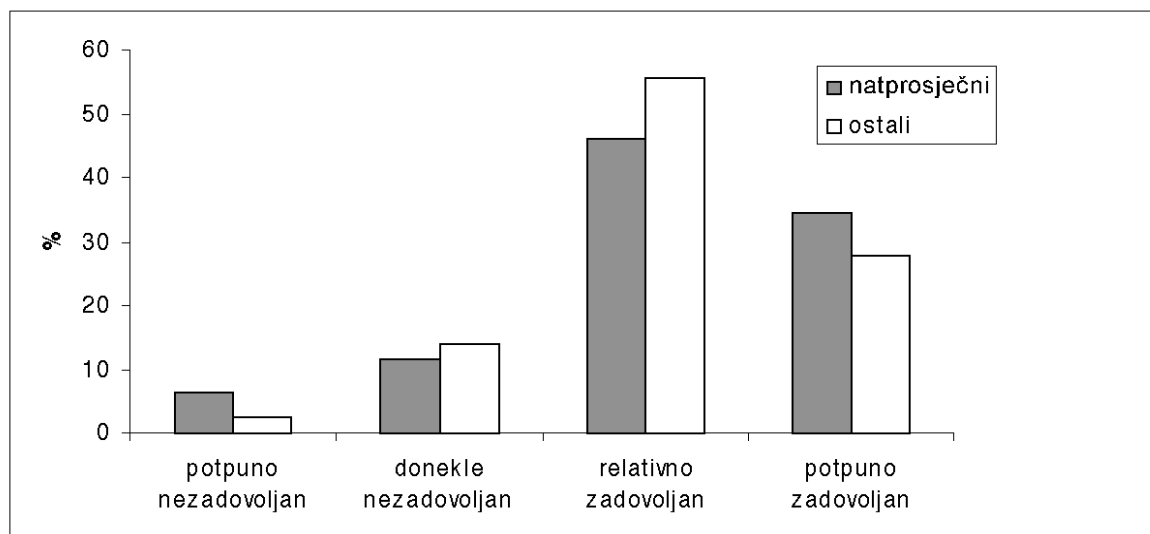
Završene škole i fakulteti. Spektar obrazovnih institucija koje su polazili praćenici je širok, od ondašnjih škola učenika u privredi do viših škola, fakulteta i akademija. Ali očito dominira obrazovanje na višem i visokom nivou. Tako je npr. ekonomski fakultet završilo 20 praćenika, medicinski fakultet 11, vojnu akademiju 6, prirodoslovno-matematički fakultet 5, strojarski, filozofski i farmaceutski fakultet po 5. S manjom frekvencijom od 5 praćenika javljaju se još agronomski, arhitektonski, elektrotehnički, geodetski, građevinski, tehnološki, poljoprivredni, prehrambeni i stomatološki fakulteti te fakulteti za industrijsku pedagogiju, defektologiju, politologiju, vanjsku trgovinu i za socijalni rad.

Od viših škola najviše je zastupljena pedagoška akademija i više tehničke škole, a od srednjih škola najveću frekvenciju praćenika imaju gimnazije i srednje stručne škole.

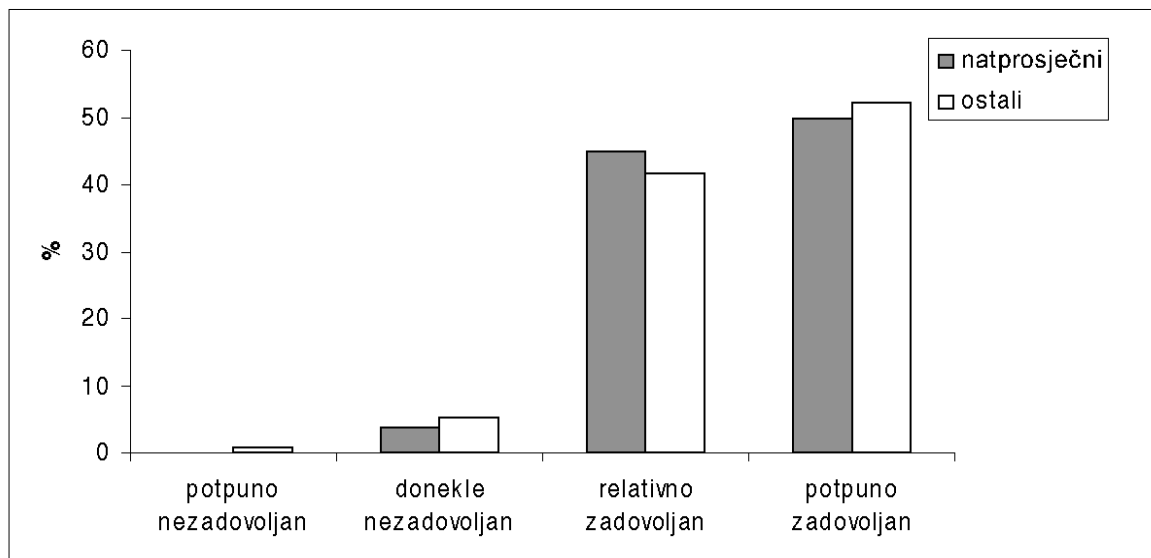
Klasifikacija zanimanja postignutih obrazovanjem u navedenim obrazovnim ustanovama bit će prikazana u poglavlju "Profesionalni razvoj praćenika".

Tablica 3.4. Zadovoljstvo praćenika s postignutim stupnjem kvalifikacije i školskim uspjehom

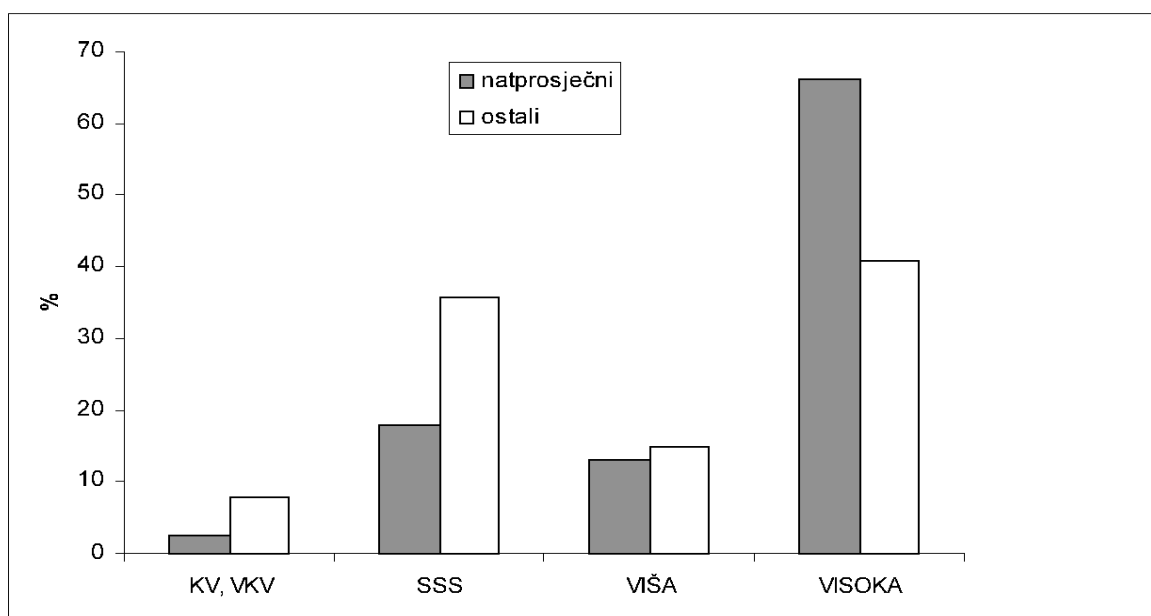
O C J E N A	Stupanj kvalifikacije		Školski uspjeh		Kategorija kvalifikacije		
	Broj	%	Broj	%		Broj	%
Potpuno nezadovoljan	8	4,1	1	0,5	KV-VKV	11	5,7
Donekle nezadovoljan	25	13,0	9	4,7	SSS	55	28,5
Relativno zadovoljan	100	51,8	83	43,0	VŠ	27	14,0
Potpuno zadovoljan	59	30,6	99	51,3	VSS	87	45,1
Nepoznato	1	0,5	1	0,5	Dr. Mr.	11	5,7
Σ	193	100	193	100	Nepoz.	2	1,0
					Σ	193	100

Slika 3.6. Zadovoljstvo postignutom kvalifikacijom.

Slika 3.7. Zadovoljstvo postignutim školskim uspjehom.

Slika 3.8. Postignute kvalifikacije "natprosječnih" i "ostalnih".

U zadovoljstvu postignutom kvalifikacijom i postignutim školskim uspjehom nema velikih razlika između skupine "natprosječnih" i "ostalnih". Razlika (statistički značajna: $\chi^2(3) = 13.231, P < 0,01$) postoji u kvalifikacijama: među "natprosječnicima" ima više onih s visokim obrazovanjem, a među "ostalima" ima više onih sa srednjom stručnom spremom kao u kategoriji KV-VKV.

Dopunsko obrazovanje. Ukupno 71 praćenik (37 %) bio je uključen u jedan ili više oblika dopunskog obrazovanja. Najčešće su to bili tečajevi računarstva (24 praćenika) i tečajevi stranih jezika (23 praćenika). Tu su još tečajevi daktilografije, revizorskih poslova, za vjerske odgojitelje, zaštite na radu, patronaže, profesionalnih vozača i sličnih specifičnih dopunskih obrazovnih programa.

Postdiplomski studiji. Jedan manji broj praćenika bio je uključen i u postdiplomске studije, na magisterij i specijalizaciju. Podaci o njihovom broju nisu identični, jer na jednom mjestu (kvalifikacije) evidentirano je 10 slučajeva, a na drugom mjestu (poslijediplomski studij) 13 slučajeva (5 magisterija i 8 specijalizacija). Vjerojatno se radi o tri slučaja još nedovršenih studija. Na oba mjesta evidentiran je jedan slučaj obranjene doktorske disertacije.

Teme magisterskih i specijalističkih radova bile su iz različitih područja. Evo nekih naslova: Automatizacija procesa planiranja; Dugovalno zračenje atmosfere; Objektivno ispitivanje stabilnosti koljena; Tuberkuloza u bjelovarsko-bilogorskom kraju; Uloga segmentacije tržišta; Visinski prirast hrasta lužnjaka; Upravljanje kakvoćom zraka.

OSVRT NA PODATKE O OBRAZOVNOM RAZVOJU PRAĆENIKA

Krivulja distribucije praćenika prema složenosti obrazovnog programa koji su izabrali je izrazito negativno asimetrična, jer su čak u 65 % slučajeva završili više škole odnosno fakultete. Takva njihova participacija u višim stupnjevima kvalifikacijske ljestvice je značajno učestalija nego što se to događa u populaciji, a što je razumljivo jer je grupa ovih praćenika naglašeno pozitivno selekcionirana skupina pojedinaca po intelektualnim sposobnostima. Ove objektivne činjenice su vjerojatno uzrok i njihovog vrlo pozitivnog subjektivnog zadovoljstva, kako s postignutim stupnjem kvalifikacije, tako i s vlastitim školskim uspjehom (Tablica 3.4.). No, svakako je zanimljiv podatak da postoji statistički značajna razlika u distribuciji kvalifikacija između "natprosječnih" i "ostalih"; kako se iz do sada prikazanih podataka može vidjeti "natprosječni" i "ostali" uglavnom se međusobno ne razlikuju kao skupine.

Potreba za cjeloživotnim permanentnim obrazovanjem vidljiva je i kod ove grupe praćenika. Dakako, pored individualnog samoobrazovanja, oni su bili uključeni i u formalizirane oblike (tečajeve) obrazovnog procesa. U skladu sa suvremenih potreba najčešće su to bili tečajevi računarstva i tečajevi stranih jezika.

S obzirom na njihov natprosječni intelektualni status (bar onih koji su taj status potvrdili na testovima sposobnosti) možda se moglo očekivati nešto veće njihovo učešće na poslijediplomskim studijima i u stjecanju akademskih titula. Međutim, treba imati u vidu udaljenost sveučilišnih centara od njihovog područja, kao i slabe materijalne resurse kojima i oni osobno, a i privredni i društveni subjekti tog kraja raspolažu. Ne smiju se izgubiti iz vida ni ratne prilike u vrijeme njihovog intenzivnog obrazovnog i profesionalnog razvoja.

ZDRAVSTVENO STANJE I ZDRAVSTVENE NAVIKE PRAĆENIKA

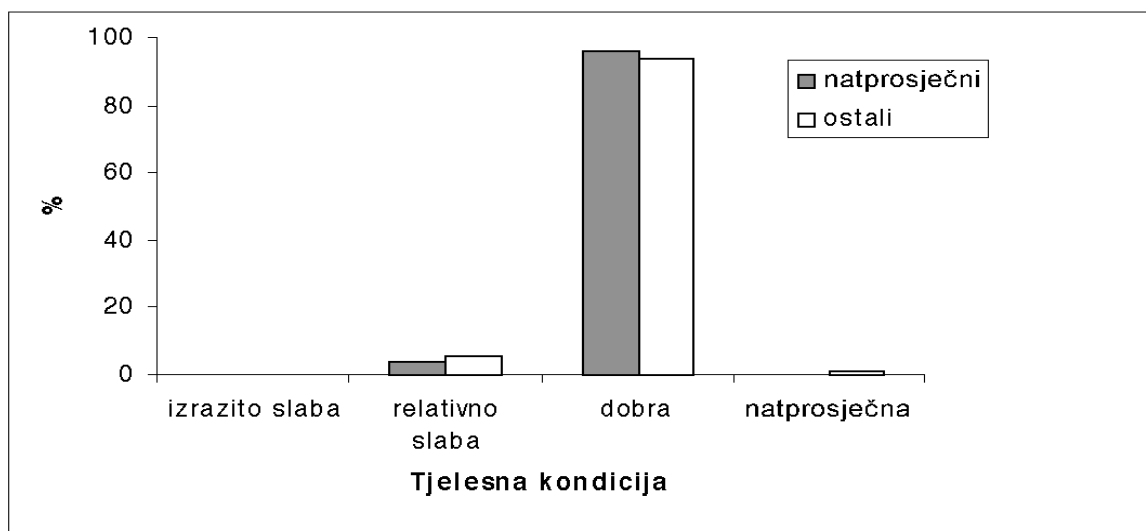
U tablici 3.5 nalazi se distribucija vlastitih ocjena praćenika o tjelesnoj kondiciji te o zdravstvenom stanju.

Tablica 3.5. Opća ocjena tjelesne kondicije i zdravstvenog stanja

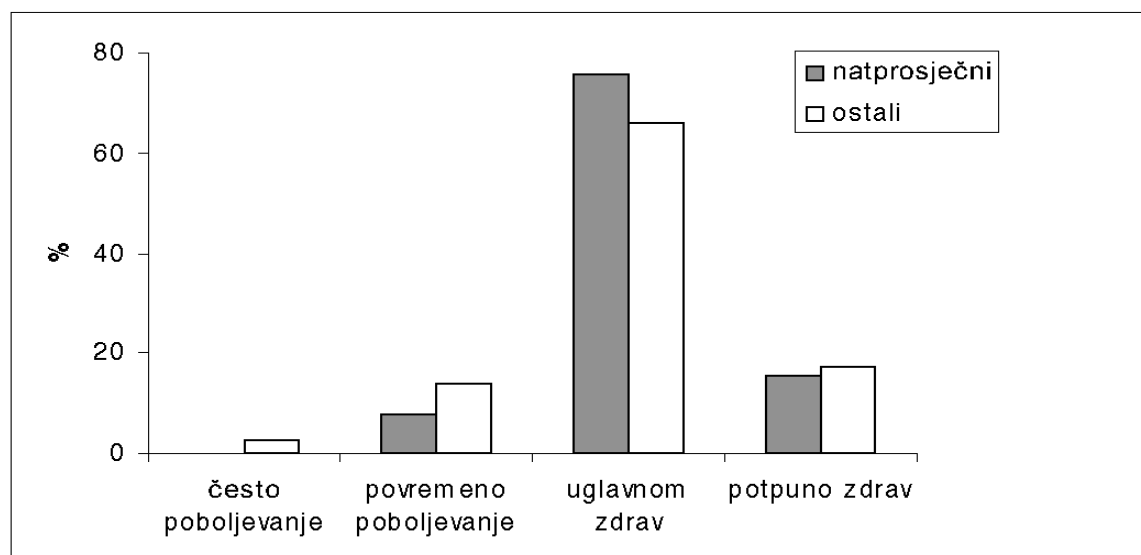
Tjelesna kondicija			Zdravstveno stanje		
Ocjena	Broj	%	Ocjena	Broj	%
Izrazito slaba razvijenost	0	0,0	Često pobolijevam	3	1,8
Relativno slabija razvijenost	9	4,7	Povremeno pobolijevam	22	11,4
Dobra razvijenost	183	94,8	Uglavnom sam zdrav-a	135	69,9
Natprosječna razvijenost	1	0,5	Potpuno sam zdrav-a	32	16,6
Nepoznato		0,0	Nepoznato	1	0,5
Σ	193	100	Σ	193	100

Na slikama 3.9. i 3.10. prikazani su relativni podaci za tjelesnu kondiciju i zdravstveno stanje "natprosječnih" i "ostalih". Kako se iz slika može vidjeti razlike između tih skupina naših praćenika su male ili zanemarive.

Slika 3.9. Tjelesna kondicija "natprosječnih" i "ostalih".

Slika 3.10. Zdravstveno stanje "natprosječnih" i "ostalih".

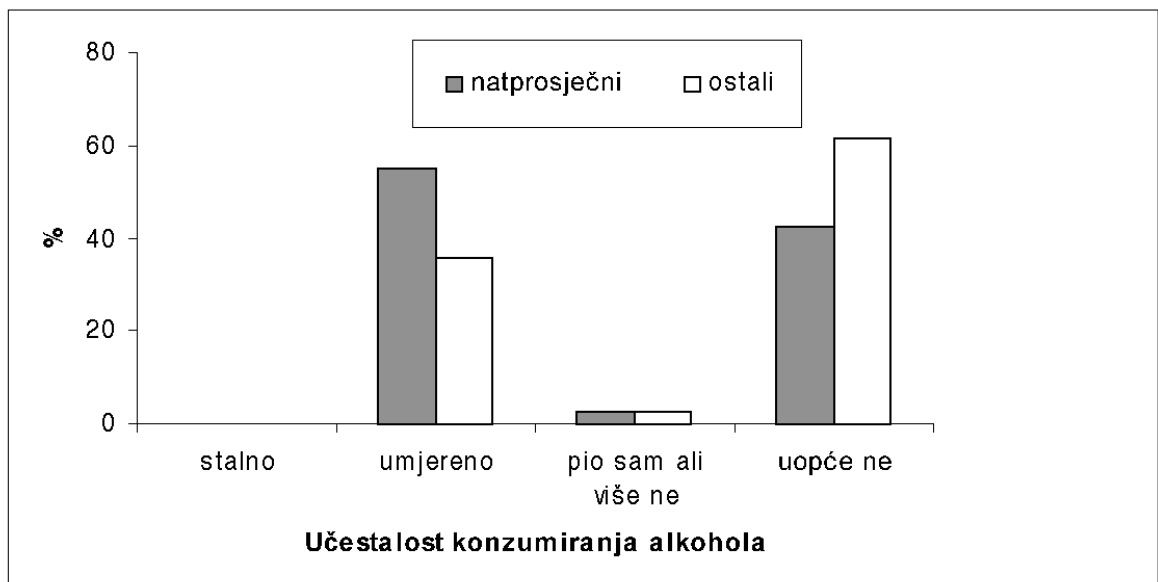
Preboljene bolesti i povrede. Oko 13 % praćenika navelo je da je preboljelo neku težu bolest. Naveli su : anginu pektoris, hepatitis, diabetes, reumatsku groznicu, migrenu, bronhitis, kardiovaskularne smetnje (visok tlak), PTSP, reumatske smetnje, paraparezu, hemeroide, upalu moždane ovojnice, čir na želucu, te operacije jajnika, maternice i žučnih kamenaca.

Nešto preko 16% praćenika imalo je nezgode s određenim posljedicama. Najčešći uzrok bile su prometne nezgode. Posljedice su bile: potres mozga, prijelomi ekstremiteta, povreda kralježnice. Pored toga, u dva slučaja bile su povrede u sportskim aktivnostima (ligamenti) i u dva slučaja ranjavanje u domovinskom ratu (invaliditet), i jedan slučaj trovanja.

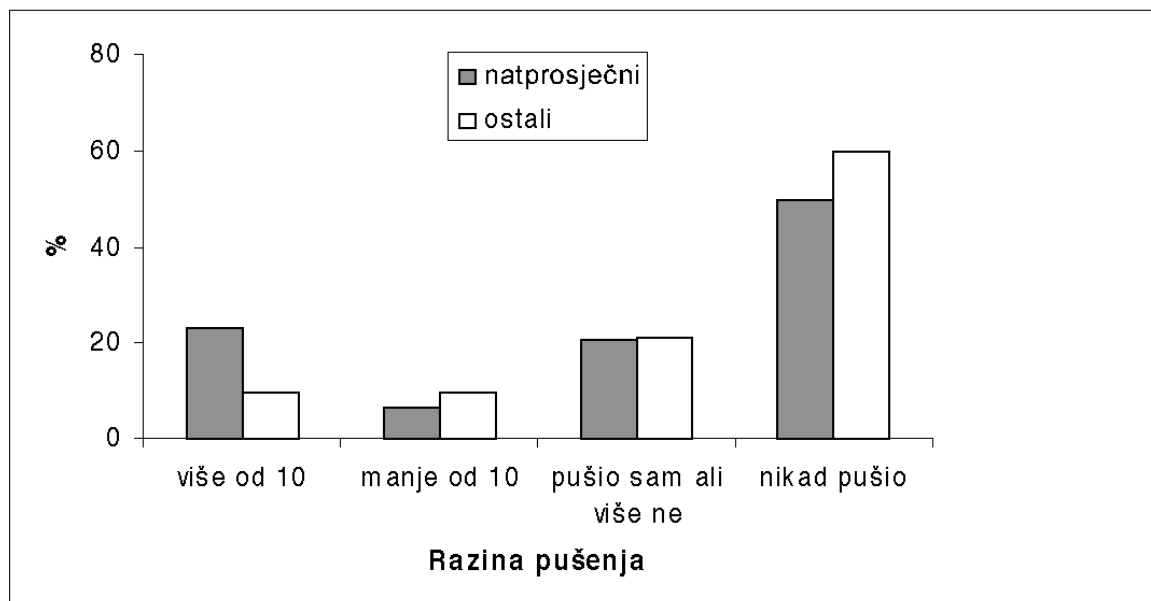
Podaci o čestini uzimanja alkohola i o navikama pušenja nalaze se u tablici 3.6. i na slikama 3.11. i 3.12.

Tablica 3.6. Navike uzimanja alkohola i navike pušenja

Navike uzimanja alkohola			Navike pušenja		
Tvrđnja	Broj	%	Tvrđnja	Broj	%
Pijem stalno (dnevno)	0	0,0	Pušim dosta: > 10 cigareta	29	15,0
Pijem umjereno	84	43,5	Pušim umjereno: < 10 cig.	16	8,3
Pio sam, više ne pijem	5	2,6	Pušio sam, više ne pušim	40	20,7
Uopće ne pijem alkohol	104	53,9	Nikada nisam pušio	108	56,0
Σ	193	100	Σ	193	100

Slika 3.11. Čestina uzimanja alkohola u skupinama "natprosječnih" i "ostalih".

Slika 3.12. Navike pušenja kod "natprosječnih" i "ostalnih".

Razlike između "natprosječnih" i "ostalnih" u čestini konzumiranja alkohola statistički su značajne ($\chi^2 = 7,304$, $P < 0,05$), tj. više "natprosječnih" umjereno uzima alkohol, a više "ostalnih" uopće ne konzumira alkohol. U navikama pušenja nema statistički značajne razlike između ove dvije skupine.

OSVRT NA PODATKE O ZDRAVSTVENOM STANJU I NAVIKAMA

U podacima o zdravstvenom stanju i nekim zdravstvenim navikama praćenika ne mogu se uočiti neke posebnosti izvan takvih stanja u populaciji. 87 % praćenika izjavljuje da nije preboljelo neke teže bolesti, a one preboljene su iz inventara svakodnevnice. Nešto povećani broj trauma uslijed prometnih nesreća je također suvremena pojava. Preko polovice broja praćenika uopće ne pije alkoholna pića, ostali umjereno (dakako, pretpostavljamo da su nam naši praćenici iskreno odgovarali), a i navike pušenja su u tolerantnim granicama. Ukratko, čini se da praćenici po zdravstvenom statusu nisu neka posebno selekcionirana grupa iz njihove populacije.

3.2.2. Profesionalni razvitak praćenika

U tablici 3.7 prikazana je čestina zanimanja koja su u svom profesionalnom razvitku odabrali naši praćenici.

Tablica 3.7. Klasifikacija zanimanja za koja su se osposobili praćenici³

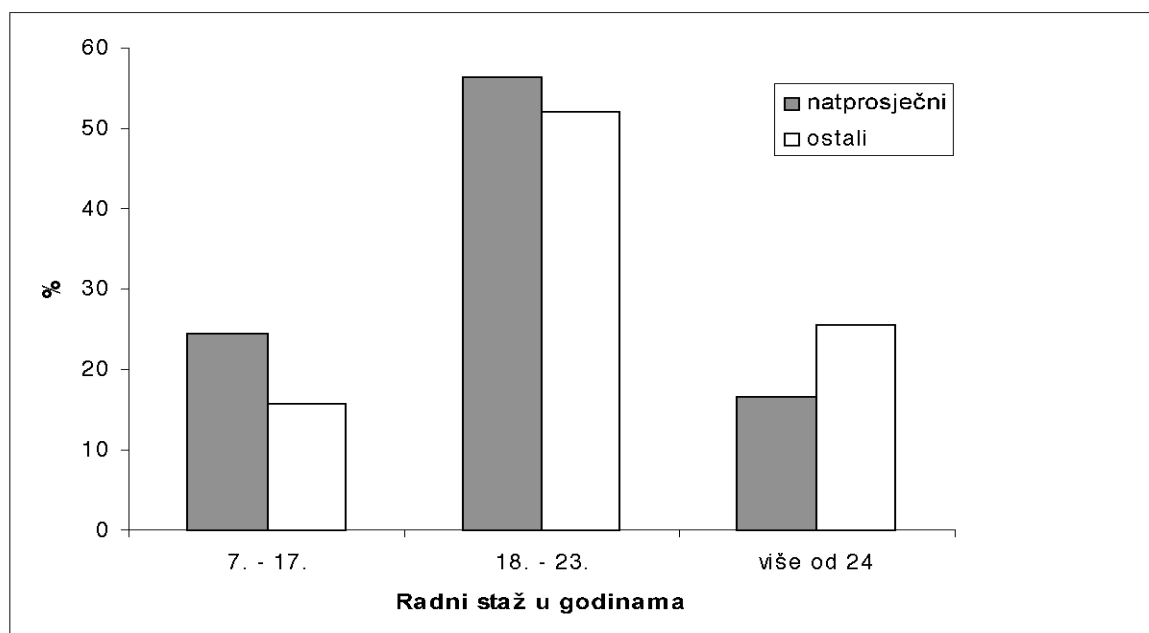
Z a n i m a n j e	f
1. Zanimanje diplomiranih inženjera i srodnih najviših stručnjaka (dipl.ing. strojarstva, elektrotehnike, elektronike, arhitekture, građevinarstva, meteorologije, petrokemije, geodezije, drvene tehnologije)	18
2. Zanimanja zdravstvenih stručnjaka (liječnici, stomatolozi, veterinari)	13
3. Zanimanja prirodoslovnih stručnjaka (agronomi, agroekonomisti, farmakolozi, biolozi, biokemičari, prehrambeni tehnolozi)	18
4. Zanimanja stručnjaka za obrazovanje (profesori, učitelji osnovne škole, predškolski učitelji i odgajatelji, defektolozi, pedagozi, stručnjaci kulturne tehnologije)	20
5. Poslovno-organizacijski i društveno-humanistički stručnjaci (pravnici, suci, odvjetnici, ekonomisti, socijalni radnici, politolozi, novinari)	36
6. Zanimanja inženjera, tehničara i srodnih stručnjaka (informatičari, ekonomisti i ekonomski tehničari, strojarski, elektro, tekstilni, prometni, građevinski i drvoprerađivački tehničari, tehnolozi, medicinske sestre, laboranti, sanitarci, zubni tehničari, medicinski radiolozi)	57
7. Službenička zanimanja srednje spreme (gimnazijalci, knjigovođe, likvidatori, matičari, operateri, računovođe, tajnici)	14
8. Zanimanja proizvodnih usluga (strojobravari, stolari, zavarivači, vodoinstalateri, tekstilci, tesari, kovinotokari)	9
9. Trgovačka i uslužna zanimanja (prodavači, domaćice)	5
10. Vojna zanimanja (dipl. časnici, piloti, vojni službenici)	3

U tablici 3.8. prikazano je kako su naši praćenici uspjeli ostvariti svoje profesionalne želje, a na slici 3.13. nalaze se podaci za svaku od naših skupina zasebno, s kupine se međusobno ne razlikuju statistički značajno.

Tablica 3.8. Ostvarenje profesionalne želje

Praćenici su se osposobili :	Broj	%
a) za zanimanje potpuno različito od željenog zanimanja	23	11,9
b) za zanimanje dosta različito od željenog zanimanja	23	11,9
c) za zanimanje vrlo slično željenom zanimanju	76	39,4
d) za upravo ono zanimanje koje su najviše željeli prije izbora	66	34,2
e) nepoznato	5	2,6
Σ	193	100

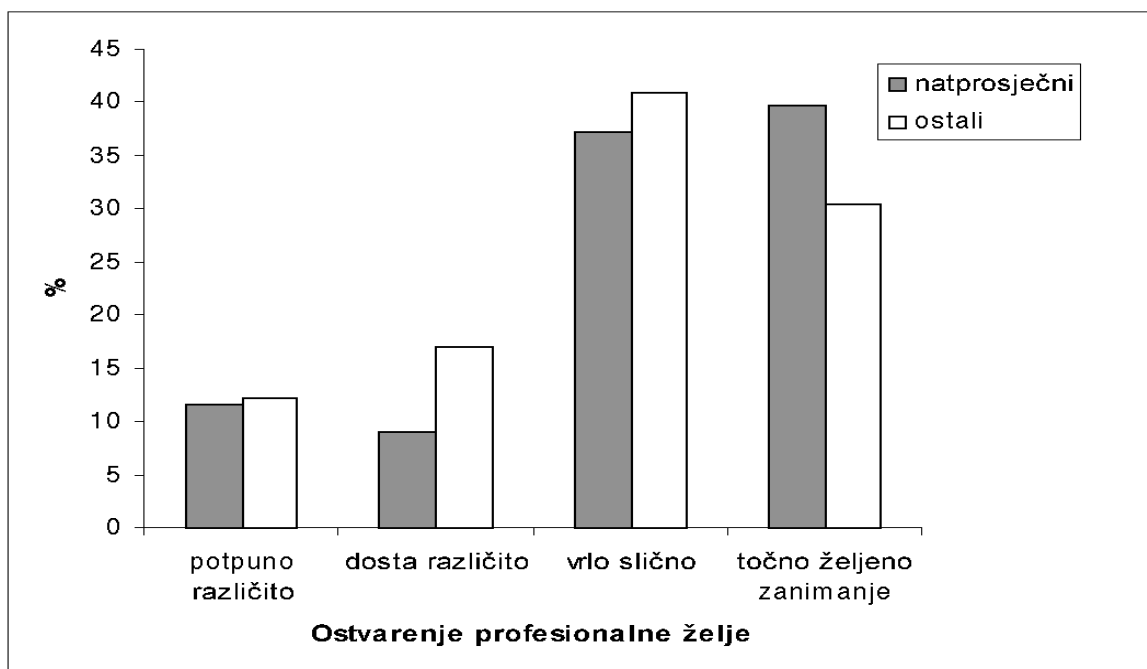

Slika 3.14. Radni staž skupine "natprosječnih" i "ostalih".

U tablici 3.10 te na slikama 3.15. i 3.16. prikazano je zadovoljstvo radnom uspješnošću i zadovoljstvo materijalnim primanjima. Razlike između skupina "uspješnih" i "ostalih" nisu statistički značajne.

Tablica 3.10. Zadovoljstvo s radnom uspješnošću i materijalnim primanjima (plaćom) na poslu

O c j e n a	Radna uspješnost		Materijalna primanja	
	Broj	%	Broj	%
Vrlo nezadovoljan	5	2,6	23	11,9
Donekle nezadovoljan	21	10,9	43	22,3
Relativno zadovoljan	127	65,8	104	53,9
Vrlo zadovoljan	36	18,6	18	9,3
Nepoznato	4	2,1	5	2,6
Σ	193	100	193	100

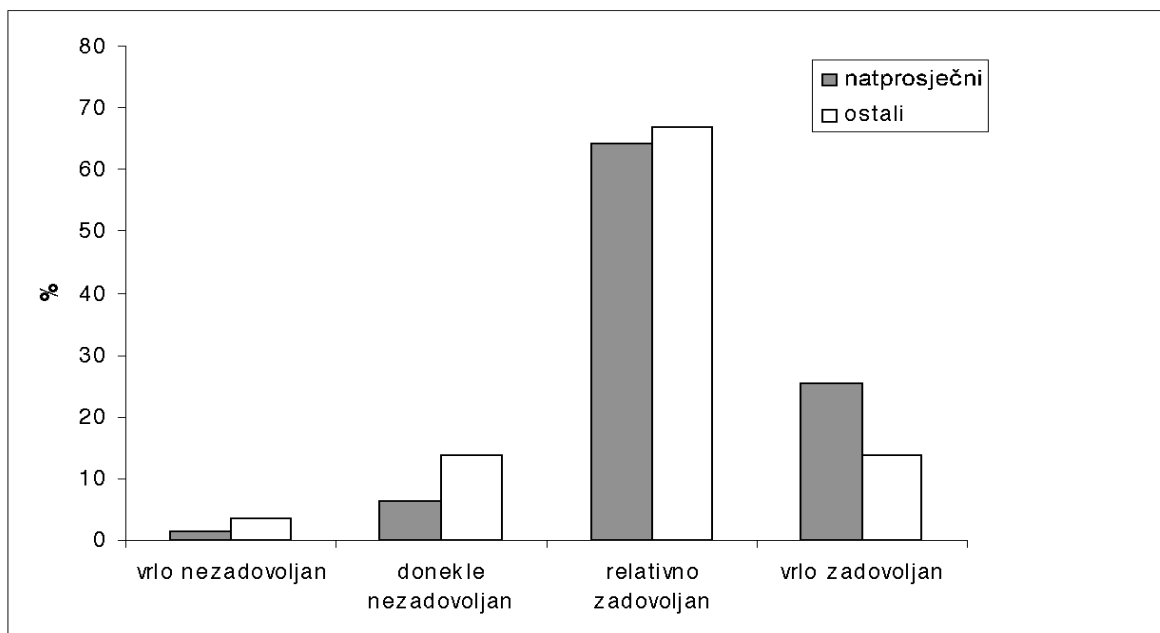

Slika 3.13. Ostvaranje profesionalnih želja u skupini "natprosječnih" i u skupini "ostalih".

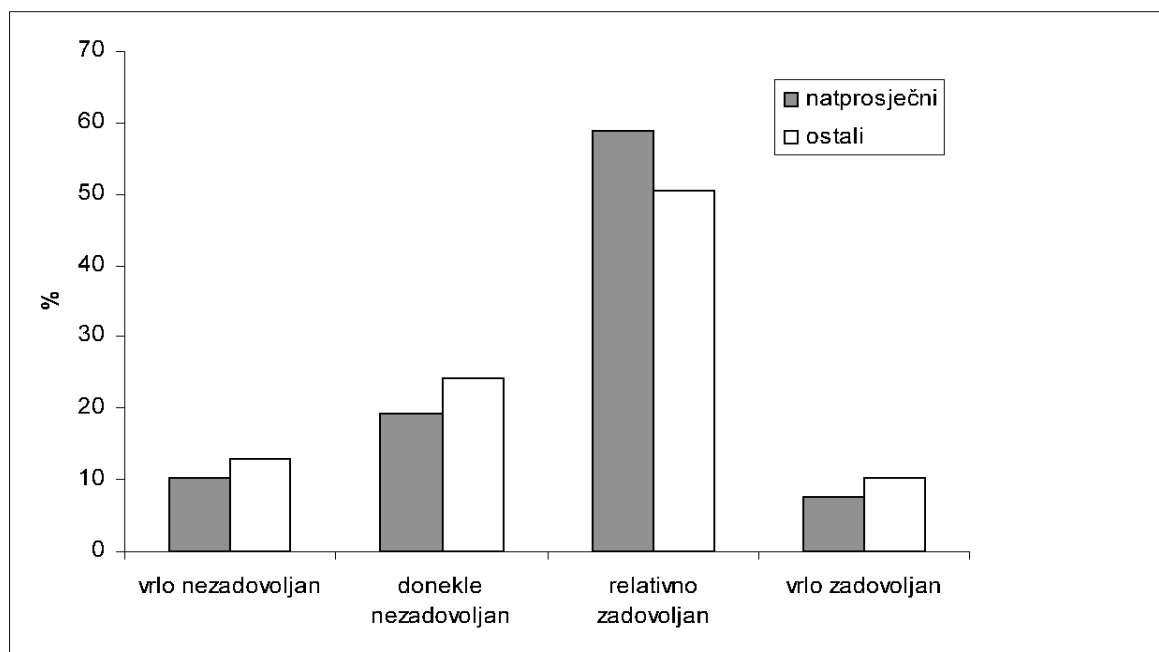
Tablica 3.9. Radni staž

Godine radnog staža	Broj	%	N a p o m e n a
10 i manje godina	7	3,6	Podaci su aproksimativni, jer su praćenici ispunjavali upitnike u dužem vremenskom razdoblju.
od 11 do 15 godina	12	6,2	
od 16 do 20 godina	89	46,2	
od 21 do 25 godina	68	35,2	
26 i više godina	7	3,6	
Nepoznato	10	5,2	
Σ	193	100	

Na slici 3.14 prikazan je radni staž za naše dvije skupine praćenika, ali je sažet u samo tri kategorije. Kako se iz slike može vidjeti nema velikih razlika između naših skupina u dužini radnog staža.

Slika 3.15. Zadovoljstvo poslom skupine "natprosječnih" i skupine "ostalih".

Slika 3.16. Zadovoljstvo materijalnim prilikama "natprosječnih" i "ostalih".

Kretanje u poslu. Najveći broj praćenika (180) završilo je obrazovanje za samo jedno zanimanje. Novo (drugo po redu) zanimanje steklo je 12 praćenika, a jedan praćenik se osposobio za treće zanimanje. Međutim, daleko veća dinamika zabilježena je kod promjena radnih mjesta (vrsta poslova). Tako je na drugi posao (na drugo radno mjesto) prešlo čak 139 praćenika, na treće radno mjesto 83 praćenika, a tijekom dosadašnjeg radnog vijeka 32 praćenika radilo je na četiri, manje ili više različita radna mjesta (26 praćenika je izjavilo da su vlasnici odnosno suvlasnici obrta ili nekog poduzeća).

Relativno velik broj ovih praćenika, njih 86 (44,56%) obavljalo je neku od rukovodnih funkcija. Razina tih funkcija je različita, od onih manje odgovornih položaja do onih najsloženijih funkcija u privrednim i društvenim djelatnostima. Evo nekoliko primjera: poslovode pojedinih resora, šefovi različitih odjela, ravnatelji škola, ravnatelji domova zdravlja, direktori (upravitelji) tvornica i rukovoditelji radnih jedinica, zapovjednici u vojsci, kapetani zrakoplova, načelnici općina, župani, direktori (ravnatelji) državnih ustanova, ministri itd.

OSVRT NA PODATKE O PROFESIONALNOM RAZVOJU PRAĆENIKA

Afirmaciju svoje ličnosti pojedinac najčešće i najlakše postiže u svojoj radnoj ulozi. To posebno vrijedi za pojedince s natprosječnim sposobnostima, pa je i svrha praćenja ove grupe s takvim karakteristikama bila upravo u utvrđivanju uspješnosti njihovog profesionalnog razvoja.

Već je iz podataka o njihovoj kvalifikacijskoj strukturi jasno vidljivo da su oni izrazito pozitivno selekcionirana grupa osoba po nivou obrazovanja, a što potvrđuje i analiza vrste i složenosti zanimanja za koje su se osposobili. Tu dominiraju diplomirani inženjeri različitih struka, zdravstveni stručnjaci, prirodoslovni stručnjaci, prosvjetni stručnjaci, pravni stručnjaci, društveno-humanistički stručnjaci, te brojni stručnjaci više i srednje stručne spreme. Tek mali broj praćenika izabrao je i obrazovao se za zanimanja manje složenosti. Zato se može zaključiti da je njihov profesionalni razvoj, bar po formalnim pokazateljima izbora zanimanja, bio u skladu s njihovim natprosječnim intelektualnim potencijalima. Ovu konstataciju potvrđuje i činjenica o velikoj proporciji praćenika koji su u svom radu obavljali neku od rukovodnih funkcija.

I njihovo subjektivno zadovoljstvo s radnom uspješnošću je pozitivno orijentirano, jer svega oko 13% je s tim uspjehom donekle ili potpuno nezadovoljno. No, drukčije raspoloženje oni pokazuju prema svojim materijalnim primanjima, gdje svaki treći praćenik iskazuje svoje nezadovoljstvo, a što je opet u skladu s privrednim i društvenim prilikama u kojima su radili.

3.2.3. Društvene aktivnosti praćenika

Sportske aktivnosti. Sportskim aktivnostima bavilo se 56 (29,0%) praćenika, od čega 14 s dvije ili tri sportske discipline. Navođeni su slijedeći sportovi: nogomet (s najvećom frekvencijom), gimnastika, rukomet, košarka, tenis, skijanje, stolni tenis, borilački sportovi, odbojka, plivanje, planinarenje, streljaštvo, aerobik, te lov i sportski ribolov.

Aktivnosti na kulturno-umjetničkom području. U takvim aktivnostima bila su angažirana 32 (16,6%) praćenika. Najčešće spominjana područja bila su slijedeća: sudjelovanje u pjevačkim zborovima, sviranje u tamburaškim i puhačkim orkestrima, folklorne skupine, gluma u dramskim grupama, te sudjelovanje u recitatorskoj i ritmičkoj grupi.

Stručna društva i udruženja. Ukupno 44 (22,8%) praćenika bilo je uključeno u aktivnost jednog ili više stručnih asocijacija. Evo nekih njihovih naziva: liječnički zbor, časnički zbor, odvjetnička komora, društvo "Naša djeca", gospodarska komora, novinarsko društvo, ekološko društvo, društva ili udruženja pojedinih zanimanja (agronomi, arhitekti, pravnici, farmaceuti, šumari, meteorolozi, informatičari, računovođe, kemičari, tehnolozi, socijalni radnici, zavarivači, i sl.), te aktivnost u udruzi maslinara i aeroklubu.

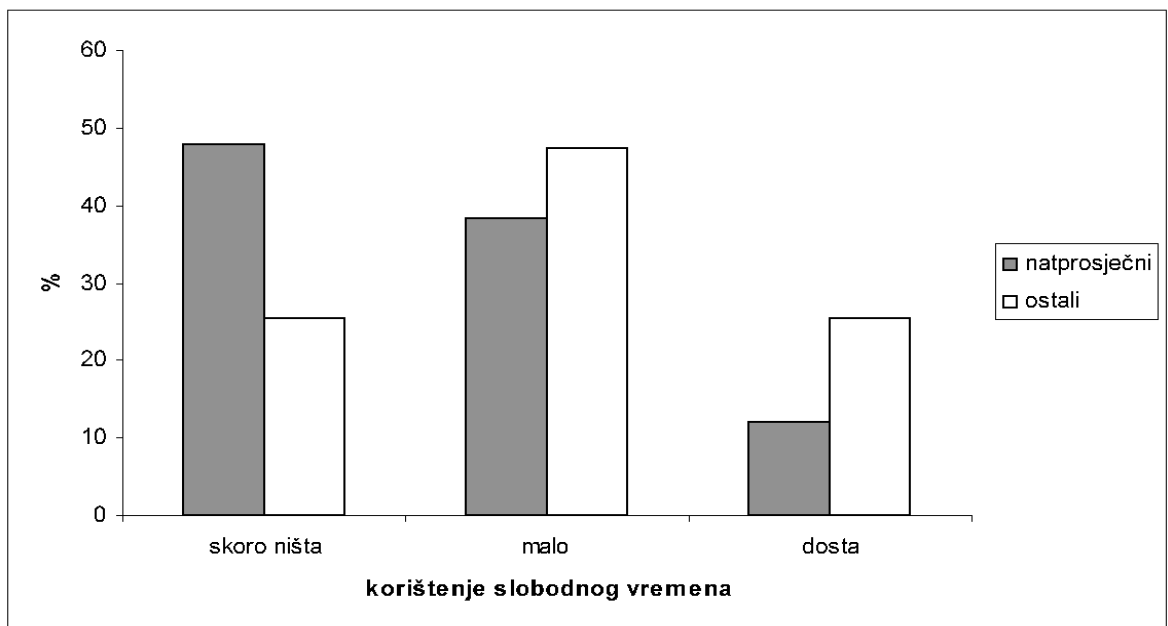
Humanitarne i zabavne organizacije. Svega 19 praćenika izjavilo (9,8 %) izjavilo je da je bilo aktivno u nekoj takvoj organizaciji. To su uglavnom bile organizacije Crvenog križa, Caritasa, dobrovoljnih davatelja krvi. Pojedinačno su spomenuti još Lions club, Udruga "Život-Vita", te Udruženje žena "Katarina Zrinska".

Ostala područja društvenih aktivnosti. U organima vlasti sudjelovalo je 29 (15,02 %) praćenika, od čega 16 na lokalnoj i 13 na općinskoj i županijskoj razini. U političkim strankama bila su angažirana 32 (16,6 %) praćenika, i to 19 kao članovi bez funkcija, 6 kao članovi šireg i 7 kao članovi užeg političkog tijela. U vjerskim organizacijama aktivno je bilo 15 (7,8 %) praćenika, pretežno u katoličkoj crkvi (9), u zajednici bračnih susreta (2), i ostali u pojedinim vjerskim grupama.

Tablica 3.11. Korišteno slobodno vrijeme za društvene aktivnosti

Količina utrošenog vremena	Broj	%	N a p o m e n a
Nije uopće korišteno	75	38,9	U svim obuhvaćenim aktivnostima ukupno je sudjelovalo 227 praćenika. Dakako, budući da ih je 75 izjavilo da nisu koristili slobodno vrijeme, to znači da su ostali sudjelovali u dvije ili više aktivnosti.
Korišteno vrlo malo	81	42,0	
Korišteno relativno dosta	30	15,5	
Korišteno vrlo mnogo	4	2,1	
Nepoznato	3	1,6	
Σ	193	100	

Slika 3.17. Prikaz korištenja slobodnog vremena u naše dvije skupine praćenika.

Postoje neke razlike u korištenju slobodnog vremena između skupine "natprosječnih" i "ostalnih", ali one nisu statistički značajne.

3.2.4. Sustav radnih vrijednosti praćenika

U Upitniku "PDO/ III. faza" (vidi Prilog 1) šesto poglavlje sadržavalo je deset tvrdnji koje su se odnosile na vrijednosne orijentacije praćenika u području njihove radne aktivnosti. Praćenici su procjenjivali važnost onoga što tvrdnja izražava na skali od četiri ocjene, i to: 1 = uglavnom nevažno; 2 = donekle važno; 3 = važno i 4 = vrlo važno. Evo odgovarajućih podataka iz tog dijela upitnika:

Tablica 3.12. Distribucija ocjena radnih vrijednosti

Tvrdnja Ocjena	1		2		3		4		5	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Uglavnom nevažno	1	5,5	4	2,1	4	2,1	1	0,5	6	3,1
Donekle važno	8	4,1	21	10,9	31	6,1	5	2,6	36	18,7
V a ž n o	55	28,5	66	34,2	78	0,4	44	22,8	92	47,7
Vrlo važno	128	66,3	101	52,3	79	40,9	142	73,6	58	30,1
Nepoznato	1	0,5	1	0,5	1	0,5	1	0,5	1	0,5
Σ	193	100	193	100	193	100	193	100	193	100

Tvrdnja Ocjena	6		7		8		9		10	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Uglavnom nevažno	0	0,0	69	35,8	10	5,2	52	26,9	1	0,5
Donekle važno	12	6,2	69	35,8	38	19,7	60	31,1	10	5,2
V a ž n o	71	36,8	39	20,2	61	31,6	55	28,5	65	33,7
Vrlo važno	109	56,5	15	7,8	83	43,0	25	13,0	116	60,1
Nepoznato	1	0,5	1	0,5	1	0,5	1	0,5	1	0,5
Σ	193	100	193	100	193	100	193	100	193	100

Legenda: Značenje tvrdnji (detaljni opis vidi u Upitniku "PDO/ III.faza)

1 = Korištenje sposobnosti

2 = Postignuće i napredovanje

3 = Stvaralaštvo

4 = Ekonomska sigurnost

5 = Radni uvjeti

6 = Altruizam

7 = Izlaganje riziku

8 = Socijalni odnosi

9 = Autoritet i prestiž

10 = Razvoj ličnosti

Tablica 3.13. Osnovni statistički parametri u sustavu radnih vrijednost

Tvrđnja - radna vrijednost	Spol	N	M	σ
KORIŠTENJE SPOSOBNOSTI	muški	79	3,62	0,58
	ženski	113	3,61	0,60
POSTIGNUĆE I NAPREDOVANJE	muški	79	3,42	0,69
	ženski	113	3,34	0,81
STVARALAŠTVO	muški	79	3,24	0,74
	ženski	113	3,19	0,82
EKONOMSKA SIGURNOST	muški	79	3,65	0,58
	ženski	113	3,74	0,51
RADNI UVJETI	muški	79	2,95	0,81
	ženski	113	3,12	0,76
ALTRUIZAM	muški	79	3,40	0,61
	ženski	113	3,57	0,61
IZLAGANJE RIZIKU	muški	79	2,05	0,89
	ženski	113	1,96	0,97
SOCIJALNI ODNOSI	muški	79	3,02	0,91
	ženski	113	3,20	0,91
AUTORITET I PRESTIŽ	muški	79	2,39	0,91
	ženski	113	2,19	1,06
RAZVOJ LIČNOSTI	muški	79	3,48	0,66
	ženski	113	3,58	0,99

Tablica 3.14. Izvod iz faktorske analize - objašnjena varijanca

Komponente	Veličina karakter. korjenova	% objašnjene varijance	Kumulativ. % varijance	ROTACIJA*		
				Karakter. korjenovi	% varijance	Kum. % varijance
1	3,195	31,946	31,946	2,480	24,796	24,796
2	1,374	13,744	45,690	1,869	18,690	43,486
3	1,268	12,683	58,373	1,489	14,887	58,373
4 - 10	↓	↓	↓			

* Rotacija obavljena po Varimax metodi uz Kaiserovu normalizaciju.

Tablica 3.15. Faktorska struktura čestica (tvrđnji) u varimax poziciji

Tvrđnje (vrijednosti)	Komponente		
	1	2	3
1. Korištenje sposobnosti	0,744		
2. Postignuće i napredovanje	0,740		
3. Stvaralaštvo	0,774		
4. Ekonomska sigurnost			0,793
5. Radni uvjeti			0,752
6. Altruizam		0,790	
7. Izlaganje riziku		0,684	
8. Socijalni odnosi		0,675	
9. Autoritet i prestiž	0,611		
10. Razvoj ličnosti	0,507		

OSVRT NA PODATKE O SUSTAVU RADNIH VRIJEDNOSTI PRAĆENIKA

“Općenitije i relativno trajne ciljeve, koje želimo postići da bismo zadovoljili svoje potrebe, nazivamo vrijednostima. Vrijednosti su integrirane u vrijednosni sustav pojedinca - svojevrsnu organizaciju njegovih potreba, želja i ciljeva kojim se između njih uspostavlja određeni odnos prioriteta i hijerarhije važnosti. Vrijednosti koje pojedinac želi ostvariti kroz svoju radnu ulogu nazivamo radnim ili profesionalnim vrijednostima” (Šverko, 1980, str. 13). Originalni upitnik “P-V 1” koji je Šverko primjenjivao u svojim istraživanjima radnih vrijednosti imao je ukupno 16 takvih vrijednosti iz kojeg je u Upitnik “PDO/III. faza” uključeno deset vrijednosti. Sam sadržaj tvrdnji je nešto modificiran, ali je cjelokupna struktura upitnika vjerna originalu.

Dominantno opredjeljenje praćenika za većinu radnih vrijednosti tendira na ocjene “važno” i “vrlo važno” (Tablica 3.12), što je i razumljivo jer su takve potrebe, želje i životni ciljevi i jedino ostvarivi preko radne aktivnosti. Iznimke iz ove tendencije jesu dvije vrijednosti, i to obavljanje interesantnih poslova uz izlaganje riziku, te rukovođenje drugima i utjecanje na njihovo ponašanje, gdje su frekvencije odgovora nešto veće na ocjenu “uglavnom nevažno”.

Ako sada analiziramo hijerarhiju vrijednosti po važnosti u sustavu radnih vrijednosti ovih praćenika (Tablica 3.13) vidimo da je na prvom mjestu ekonomska sigurnost (stalno i sigurno zaposlenje), a onda slijede afirmacija sposobnosti kroz radnu aktivnost, potvrda ličnosti, visoka radna uspješnost, altruizam (pomoć drugima), te stvaralaštvo (izražavanje novih ideja i metoda). Nešto manju poziciju na ljestvici važnosti ima vrijednost socijalnih odnosa (kontaktibilnost s drugima), a najmanju važnost praćenici pridaju radnim uvjetima, te prestižu (rukovođenje drugima) i izlaganju riziku. Ovakav njihov rang vrijednosti po važnosti moguće je objasniti općom situacijom u kojoj su se razvijali (jake težnje za životnim standardom na jednoj strani, a velik problem zapošljavanja i zaposlenosti na drugoj strani) pa je ekonomska sigurnost koja je izrazita ekstrinzična vrijednost, zauzela prvo mjesto. Međutim, ovi praćenici su i pozitivno selekcionirana skupina po intelektualnim sposobnostima, pa zato odmah slijede izrazito intrinzične vrijednosti: afirmacija sposobnosti, potvrđivanje ličnosti i radna uspješnost.

Usprkos određenim metodološkim ograničenjima (relativno mali broj čestica) obavljena je faktorska analiza rezultata na primijenjenom mjernom instrumentu radnih vrijednosti. Korištena je metoda glavnih komponenti, i po kriteriju kritične značajnosti (karakteristični korijen (1) izlučene su tri komponente koje zajedno objašnjavaju 58,37 % totalne varijance (Tablica 3.14). To je inače odgovarajuća proporcija za ovakvu vrstu čestica, ali treba upozoriti i na znatnu količinu neobjašnjene varijance što pokazuje na značajan specificitet upotrijebljenog instrumenta i na pogreške mjerenja.

Da bi se ustanovila najjednostavnija faktorska struktura konkretnog sustava radnih vrijednosti izvršena je rotacija po Varimax algoritmu i (uz pet iteracija) dobivena je solucija prikazana u Tablici 3.15. Sama solucija je jasno interpretabilna, posebno za komponente (faktore) 1 i 3. Prvi faktor koji objašnjava oko 32 % zajedničke varijance predstavlja set intrinzičnih radnih vrijednosti koje bi se mogle, u terminima obuhvaćenih, tvrdnji definirati kao afirmacija sposobnosti u profesionalnoj karijeri. Treći ekstrahirani faktor (oko 14% objašnjene varijance) je izraz vrijednosti koje pripadaju ekstrinzičnoj sferi i može se interpretirati kao optimum za radnu angažiranost. Nešto složenije obrazloženje zahtijeva drugi ekstrahirani faktor (oko 14% objašnjene varijance), za koji se može kazati da je uglavnom orijentiran na odnose s drugim ljudima, pa bi ga se moglo odrediti kao empatija u socijalno-radnim odnosima. Dakako, ostaje opći zaključak da je dominantna vrijednosna orijentacija i vrijednosni cilj ovih praćenih osoba afirmacija vlastite ličnosti tijekom profesionalne karijere.

3.2.5. Neke interkorelacije varijabli iz III. faze praćenja

Mnoge varijable iz Upitnika "PDO / III. faza" nisu potpuno nezavisni entiteti, već se nalaze u manje ili više značajnim vezama. Dakako, neke od tih interkorelacija su posljedica uzročno-posljedičnih odnosa, a neke su posljedica utjecaja određenih poznatih ili nepoznatih trećih čimbenika. Budući da su podaci u varijablama uglavnom kvalitativne prirode, kao jedino mogući indikator tih veza mogao je poslužiti neki neparametrijski test. U ovom slučaju korišten je koeficijent kontingencije i fi-koeficijent. Evo nekih zanimljivijih značajnih veza unutar treće faze praćenja:

Tablica 3.16. Veličina povezanosti nekih varijabli u sklopu III. faze praćenja

Varijabla x	Varijabla y	χ^2	df	P	Cfi
Kvalifikacija praćenika	Kvalifikacija supružnika	71,49	9	< 0,01	0,37
Kvalifikacija praćenika	Zadovoljstvo s kvalifikacijom	61,45	9	< 0,01	0,33
Kvalifikacija praćenika	Zadovoljstvo s rad. uspjehom	16,12	9	> 0,05	ns
Kvalifikacija praćenika	Rukovodne funkcije	18,74	3	< 0,01	0,31
Kvalifikacija praćenika	Materijalne prilike	50,73	9	< 0,01	0,30
Kvalifikacija praćenika	Ostvarenje profesionalne želje	26,55	9	< 0,01	0,22
Ukupni radni staž	Zadovoljstvo s rad. uspjehom	18,25	6	< 0,01	0,22
Ukupni radni staž	Radna vrijednost: "Ekonomska sigurnost"	13,67	6	< 0,01	0,19
Spol praćenika	Rukovodne funkcije	13,26	1	< 0,01	0,26
Ostvarenje prof. želja	Zadovoljstvo s rad. uspjehom	25,93	9	< 0,01	0,22

Na temelju izračunatih koeficijenata korelacije (koeficijenta kontingencije i fi-koeficijenta) može se, ukratko, zaključiti ovo: (a) svi koeficijenti korelacije pozitivni su i statistički značajni, osim onog između kvalifikacije praćenika i njihovog zadovoljstva s poslom; (b) koeficijenti korelacije su relativno mali, tako da se ne može govoriti o bitnoj zajedničkoj varijanci; (c) odnos između kvalifikacije praćenika i nekih drugih varijabli takav je da oni koji imaju veću razinu kvalifikacije zadovoljniji su, a naročito tome pridonose oni s visokom spremom, koji su najzadovoljniji, tj. potpuno zadovoljni.

OSVRT NA PODATKE O NEKIM INTERKORELACIJAMA VARIJABLI TREĆE FAZE PRAĆENJA

Treća faza praćenja usmjerena je pretežno na profesionalnu karijeru praćenika. Zbog toga su i najzanimljiviji odnosi između postignutog stupnja kvalifikacije i zadovoljstva praćenika, kako sa stupnjem kvalifikacije tako i s njihovim radnim uspjehom. Dio tih odnosa prikazan je u Tablici 3.16.

Kao što se moglo i pretpostaviti uslijed izrazito povoljnje kvalifikacijske strukture cijele grupe praćenika, oni su izrazito i zadovoljni svojim kvalifikacijama, dakako više oni s višom kvalifikacijom. Nešto manje, ali još uvijek statistički značajna veza utvrđena je između stupnja kvalifikacije praćenika i njihova zadovoljstva s radnim uspjehom. Isti trend korelacije utvrđen je između ranga kvalifikacija i ostvarenja njihovih profesionalnih želja koje su imali prije izbora zanimanja. Kako je stupanj kvalifikacije značajno vezan s obavljanjem rukovodnih funkcija (obavljali su ih češće oni s višim stupnjem kvalifikacije), a također i s materijalnim prilikama (bolje materijalne prilike imaju praćenici na višoj razini kvalifikacijske ljestvice), to se ukratko može reći da je kvalifikacijska struktura praćenika dobar pokazatelj mnogih karakteristika njihove profesionalne karijere.

Uz ovo, treba naglasiti visoku povezanost kvalifikacija praćenika s kvalifikacijama njihovih supružnika u smislu da su statistički značajno češće sklapali brakove supružnici istih ili sličnih kvalifikacijskih razina.

U kontekstu profesionalnih karijera, a u pogledu obavljanja rukovodnih funkcija, utvrđena je značajna uloga spola praćenika. Te su funkcije značajno frekventnije proporcionalno obavljali muškarci, a što je vjerojatno refleksija naših općih društvenih odnosa kad je u pitanju spol, pa makar se radilo i o intelektualno natprosječnim subjektima ženskog spola kao što je to slučaj u ovoj grupi praćenika.

3.2.6. Neke interkorelacije između varijabli druge i treće faze praćenja

U tablici 3.17. nalaze se koeficijenti korelacije (i njihova značajnost) između nekih varijabli druge i treće faze praćenja.

Tablica 3.17. Veličina povezanosti nekih varijabli 2. i 3. faze praćenja

Druga faza praćenja	Treća faza praćenja	hi-kvad. test	df	P	Cfi
Zadovoljstvo izabranim zanimanjem	Zadovoljstvo školskim uspjehom	14,8	3	<0,01	0,28
Zadovoljstvo izabranim zanimanjem	Zadovoljstvo kvalifikacijom	18,8	3	<0,01	0,32
Zadovoljstvo izabranim zanimanjem	Ostvarenje profesionalne želje	26,9	3	<0,01	0,39
Zadovoljstvo izabranim zanimanjem	Zadovoljstvo s radnim uspjehom	16,8	3	<0,01	0,30
Zadovoljstvo bavljenjem poslom	Ostvarenje profesionalne želje	11,9	3	<0,05	0,26
Zadovoljstvo bavljenjem poslom	Zadovoljstvo radnim uspjehom	13,27	3	<0,01	0,27

OSVRT NA PODATKE O VEZAMA NEKIH VARIJABLI DRUGE I TREĆE FAZE PRAĆENJA

Iz druge faze praćenja izdvojene su samo dvije varijable koje izražavaju stav praćenika, i to: zadovoljstvo izabranim zanimanjem i zadovoljstvo prema dotada obavljanom poslu. Te su varijable ukrštene s nekim varijablama u III. fazi praćenja i dobiveni odnosi prikazani u Tablici 3.17. Kako je između druge i treće faze praćenja prošlo relativno malo vremena (oko pet godina), to je bilo razumno očekivati da će varijable iz obje faze koje su sadržajno bliske ostati u pozitivnoj korelaciji.

Iz veličine koeficijenata korelacije (koji, doduše, nisu veliki, ali su statistički značajni) može se uočiti da je zadovoljstvo izabranim zanimanjem, izraženo u drugoj fazi praćenja, značajno povezano sa zadovoljstvom školskim uspjehom, postignutim kvalifikacijama, ostvarenjem profesionalne želje i zadovoljstvom s radnom uspješnošću - izraženim u trećoj fazi praćenja. Isti trend veza ima i varijabla zadovoljstva obavljanim poslovima izražena u drugoj fazi praćenja.

Naravno, odnose istih objektivnih varijabli iz obje faze praćenja, kao što je ona o postignutim kvalifikacijama ne treba posebno ni iznositi, jer su veze logički značajno visoke (Cramerov koeficijent korelacije za te varijable iznosi 0,87).

3.2.7. Intelektualni status kao prediktor profesionalnog razvitka praćenika

Imajući u vidu činjenicu da je cijela grupa ovih praćenika pozitivno selekcionirana skupina po svojim intelektualnim sposobnostima (i time joj znatno smanjen varijabilitet u toj varijabli) nije se moglo očekivati da će se oni značajno razlikovati u praćenim varijablama profesionalnog razvoja, tj. da će intelektualni status biti jasni statistički prediktor varijacija u tim varijablama.

Ipak, ovu pretpostavku nastojalo se provjeriti hi-kvadrat testom i to na dva načina: u prvom slučaju uzeta je u obzir njihova podjela u dvije kategorije (preuzeta iz identifikacijskog postupka - "natprosječni" (N = 78) i "ostali" (N = 115), i u drugom slučaju da je grupa podijeljena u tri kategorije (rangiranjem prosječnih z-vrijednosti) prema normalnoj distribuciji: 25% najslabijih (N = 48), 50% srednjih (N = 97) i 25% najboljih (N = 48).

I kao što se moglo pretpostaviti, iz identifikacijom homogenizirane grupe po intelektualnim sposobnostima nikakvom podjelom u subuzorke nisu se mogle formirati skupine koje bi se u toj varijabli dovoljno razlikovale i tako "predstavljale" situaciju u populaciji i onda korespondirale s nekim varijablama profesionalnog razvoja za koje bi značajne veze s intelektualnim statusom bile logične. I zato u većini slučajeva takve značajne veze i nisu potvrđene.

Međutim, intelektualni status je statistički značajan prediktor kvalifikacijske razine praćenika (hi-kvadrat = 13,07, P (0,01 u podjeli praćenika u dvije grupe, odnosno hi-kvadrat = 29,47, P (0,01 u podjeli praćenika u tri grupe). Uzmimo za primjer podjelu u tri grupe: od 48 po intelektualnom statusu najslabijih praćenika nižu i srednju stručnu spremu ima njih 24 (50,00%) a visoku stručnu spremu samo 15 (31,25%), dok od 48 po intelektualnom statusu najboljih praćenika, nižu i srednju stručnu spremu imaju samo njih 4 (8,33%), a visoku stručnu spremu njih čak 37 (77,08%).

Također je utvrđeno da praćenici višeg intelektualnog statusa koriste statistički značajno više raspoloživog vremena za svoje društvene aktivnosti (hi-kvadrat = 12,08, P (0,01) od ostalih praćenika. Zanimljivo je i to, da su praćenici višeg intelektualnog statusa nešto rjeđe potpuni apstinenti uzimanja alkoholnih pića (hi-kvadrat = 7,304, P (0,05), no to je dakako marginalni podatak za prediktivnu vrijednost intelektualnog statusa.

4. ZAKLJUČCI I PRIJEDLOZI

Longitudinalne studije praćenja, naročito one dugotrajnije, relativno su rijetke i u svijetu, a kod nas ih skoro i nema. To je i razumljivo zbog njihovih zahtjevnih karakteristika. Njihova organizacija je složena, i sa stajališta onih koji ih provode (često traju duže od života njihovih organizatora - slučaj Termana i mnogih drugih) i sa stajališta subjekata koje se prati, jer se na ovaj ili onaj način zadire u njihovu privatnost i traže se od njih napori za koje oni nisu, ili nisu dovoljno motivirani. Osim toga, takve su studije skupe, a rezultati se mogu očekivati tek nakon dužeg vremena što najčešće obeshrabruje eventualne finacijere.

Međutim, s metodološkog gledišta praćenje razvoja i ponašanja istih osoba je najdjelotvorniji način provjeravanja i validiranja dijagnostičko-prognostičkih postupaka koji se često provode u određene (ponekad i selekcijske) svrhe u psihološkoj, pedagoškoj i andragoškoj praksi, a najčešće se ti postupci a priori prihvaćaju kao valjani. Naravno, to je nekad jedino i moguće, ali i podložno riziku sporadičnih ili sistematskih pogrešaka. Pored vrednovanja dijagnostičko-prognostičkih procedura, studije praćenja omogućuju i utvrđivanje određenih zakonitosti razvoja pojedinih osobina praćenika, jer se mogu kontrolirati i objektivni uvjeti pod kojima se te osobine formiraju i razvijaju. Prema tome, metodička vrijednost dobro organiziranih studija praćenja je neprijeporna.

Zato je i konkretna studija praćenja darovitih osoba, u organizaciji Stručne službe za profesionalnu orijentaciju Zavoda za zapošljavanje Virovitica, jedan rijedak i pažnje vrijedan poduhvat u nas, naročito u pogledu njenog trajanja od više od tri desetljeća i pored relativno ograničenih istraživačkih rezultata s obzirom na primijenjenu metodologiju. Naime, jedina metoda praćenja bila je poštanska anketa, pa se i prikupljeni podaci mogu interpretirati na razini koju takve metode dozvoljavaju. Ali, vrijednost ovog pothvata leži i u činjenici da je studija provedena u operativnoj, manje više administrativnoj ustanovi, u kojoj su ovakve istraživačke aktivnosti izvan redovitih programa njene djelatnosti, pa je organizacija i provođenje studije zahtijevalo izvanredne i dugotrajne napore od inicijatora i realizatora plana i programa same studije.

Dakle, bez obzira na objektivna ograničenja ove studije praćenja i metodološku jednostavnost u njoj primijenjenih postupaka, iz njezinih rezultata moguće je derivirati određene relevantne konstatacije i formulirati konkretne zaključke.

(1) Početni uzorak ispitanika formiran u procesu identifikacije ($N = 915$) tijekom praćenja njihovog razvoja tijekom tri desetljeća osipanjem je smanjen na 193 praćenika u trećoj fazi praćenja (ostalo ih je 21,10%). Međutim, struktura uzorka po intelektualnom statusu (a to je i bio kriterij formiranja inicijalnog uzorka) ostala je praktički nepromijenjena. U početnom uzorku u kategoriji "natprosječnih" bila su 362 (39,56%) člana i u kategoriji "ostalih" 553 (60,44%) člana, a u finalnom uzorku (III. faza praćenja) u kategoriji "natprosječni" ostalo je 78 (40,41%) i u kategoriji "ostali" ostalo 115 (59,59%) članova. Identična struktura zadržana je i u spolu praćenika. Na početku je bilo 360 (39,34%) muških članova, te 555 (60,66%) ženskih članova, a u trećoj fazi praćenja ostalo je 79 (40,93%) muških i 114 (59,07%) ženskih članova. Ova "preslika" uzorka III. faze praćenja u odnosu na strukturu inicijalnog uzorka daje u određenim granicama mogućnost generalizacije podataka prikupljenih tijekom procesa praćenja.

(2) O nekim općim karakteristikama ove selekcionirane skupine praćenih osoba, naročito u pogledu njihove socijalne i emocionalne adaptabilnosti, može se indirektno zaključiti i iz prikupljenih podataka o njihovim obiteljskim prilikama. Velika ih većina (preko 90%) živi u stalnoj bračnoj zajednici, a relativno mali broj (ispod 5%) nije sklapalo brak, a isto tako relativno neznatan broj (4%) su rastavljeni. Stabilnost svog braka izrazili su i velikom proporcijom izraženog zadovoljstva s dosadašnjim bračnim životom. Karakteristična je i velika podudarnost kvalifikacijskih struktura i njihovih supružnika.

Čini se, bar po izjavama samih praćenika, da su im obiteljske stambene i materijalne prilike na zadovoljavajućoj razini, jer pretežu ocjene "relativno povoljne" i "izrazito povoljne" prilike, dok je zanemarivo mali broj onih koji su te prilike označili kao "izrazito nepovoljne." U prilog ovakvom životnom standardu je i činjenica o visokom postotku stalno zaposlenih supružnika.

(3) Na obrazovnom planu glavna značajka cijele grupe praćenika je visoka razina završenih škola. Preko 50% praćenika završilo je neku od visokih obrazovnih institucija, pa ako k tome dodamo i 14% s višom školom, tada možemo govoriti o njihovoj izrazito natprosječnoj obrazovnoj strukturi. Ovu povoljnu obrazovnu sliku dopunjuju i podaci o različitim oblicima dopunskog obrazovanja (najčešće tečajeva računarstva i stranih jezika) u koje je bilo uključeno 37% praćenika, a njih 11 završilo je postdiplomske studije. Naravno, uvijek je otvoreno pitanje, je li i njihov izbor konkretnih zanimanja unutar visokih kvalifikacijskih stupnjeva bio u skladu realnih društvenih kadrovskih potreba i s tim u vezi njihovog odgovarajućeg zapošljavanja.

Inače, ovako povoljna obrazovna struktura bila je dovoljan razlog da većina praćenika izrazi svoje osobno zadovoljstvo s vlastitim stupnjem kvalifikacije i školskim uspjehom.

(4) Studija praćenja pokazala je na nekoliko posebnih značajki profesionalnog razvoja ovih praćenika. Iako su postigli visoke kvalifikacijske razine, tek jedna trećina praćenika osposobila se za zanimanje* koje su najviše željeli prije izbora, a svaki četvrti izučio je zanimanje koje je dosta ili potpuno različito od željenog zanimanja. Nadalje, iz analize vrsta zanimanja vidljivo je da kod njih dominiraju zanimanja društveno-humanističkog i poslovno-organizacijskog smjera, a manje od očekivanog (s obzirom na intelektualne mogućnosti) zanimanja tehničkog i tehnološkog smjera. Neznatan broj praćenika promijenio je zanimanje, ali ih je velik broj mijenjao jedno ili više radnih mjesta. Međutim, karakteristično je relativno veliko njihovo sudjelovanje (oko 45%) u obavljanju različitih rukovodnih funkcija. Osim toga, neki od praćenika su vlasnici odnosno suvlasnici obrta ili poduzeća.

Distribucija zadovoljstva s radnom uspješnošću praćenika je izrazito negativno asimetrična (pretežu povoljne ocjene), dok je zadovoljstvo s materijalnim primanjima (plaćom) manje izraženo (svaki treći praćenik je manje ili više nezadovoljan s materijalnom stimulacijom u radnom odnosu).

(5) Tijekom svog profesionalnog razvoja, uz ostale osobine, praćenici su formirali i razvijali i sustav radnih vrijednosti. U hijerarhiji važnosti tih vrijednosti na prvom mjestu je stalno i sigurno zaposlenje, što se može protumačiti težnjom za ekonomskom sigurnošću u vrijeme dominacije filozofije potrošačkog društva i kasnije tržišnom utakmicom, a zatim po rangu slijedi nekoliko izrazito intrinzičnih vrijednosti (afirmacija sposobnosti, potvrda ličnosti, visoka radna efikasnost, altruizam i stvaralaštvo) što je opet u skladu s njihovim visokim intelektualnim potencijalima.

U faktorskoj analizi izlučena su tri značajna faktora s ukupno 58,37% objašnjene varijance. Ti se faktori mogu interpretirati kao: "afirmacija osobnosti u profesionalnoj karijeri" (oko 32% objašnjene varijance), "empatija u socijalno-radnim odnosima (oko 14% objašnjene varijance), te "optimum za radnu angažiranost" (oko 13% objašnjene varijance). Kao opći dojam može se zaključiti da je njihova dominantna vrijednosna orijentacija težnja za potvrđivanjem vlastite ličnosti tijekom profesionalne karijere.

(6) Jedan od mogućih pokazatelja uključivanja praćenika u socijalne odnose u vrijeme njihovog obrazovnog i profesionalnog razvoja je i njihova društvena angažiranost u slobodno vrijeme. To se odnosi na njihove sportske aktivnosti, angažiranost na kulturno-umjetničkom području, rad u stručnim društvima i udruženjima, aktivnost u humanitarnim i zabavnim organizacijama, te sudjelovanje u političkim strankama i organima vlasti. Prema izjavama praćenika moglo bi se konstatirati da je ukupna društvena aktivnost grupe kao cjeline bila umjerena, i da se kreće od potpune negacije učešća u bilo kojoj aktivnosti izvan posla do istodobnog sudjelovanja pojedinaca u više društvenih područja. Dakako, najviše praćenika bavilo se sportskim aktivnostima (što se onda može povezati i s njihovom dobrom tjelesnom kondicijom, te umjerenim navikama pušenja i uzimanja alkohola) i onda radom u različitim stručnim asocijacijama.

Tu treba spomenuti da se određeni broj praćenika angažirao i u nekim političkim strankama, te u organima vlasti, bilo na lokalnoj ili općinskoj i županijskoj razini. No, jasno je vidljivo da su praćenici uz sportske aktivnosti uglavnom preferirali sudjelovanje u svojim stručnim organizacijama.

(7) I na kraju, kao opći zaključak koji proizlazi iz cijelog tijeka dugogodišnjeg praćenja obrazovnog i profesionalnog razvoja jedne grupe intelektualno natprosječnih osoba, može se konstatirati da su prikupljeni brojni relevantni podaci, ali koji su u ovom izvješću prikazani samo na razini deskripcije i međusobnog uspoređivanja varijabli unutar praćenog uzorka. Da bi ti podaci dobili i izvjesnu generabilnost i pokazali na eventualnu zakonomjernost promatranih pojava, bilo bi korisno učiniti slijedeće:

a) prikupiti dostupne statističke pokazatelje o pojedinim karakteristikama populacije kojoj pripadaju članovi praćene grupe kako bi se dobili referentni elementi za potrebne komparativne analize i u njima odredili razvojni dometi i stvarni status praćenika u osobinama koje su bile predmet procesa praćenja, i

b) uspostaviti osobni kontakt s praćenicima koji su izrazili želju za daljnjom suradnjom u ovom projektu (takav pristanak odgovorom u Upitniku "PDO/III.faza" dala su 64 praćenika) i "metodom studije slučaja" pomoću semistandardiziranog intervjua prikupiti dodatne suptilnije informacije o njihovom razvoju koje se nisu mogle dobiti u primijenjenoj poštanskoj anketi.

Tek realizacijom navedenih prijedloga moći će se i potpunije ostvariti ciljevi postavljeni na početku ove studije praćenja.

HRVOJE SE PRISIJEĆA
SVOGA ŽIVOTA...

NARADIO SAM SE OD
JUTRA DO MRAKA...

NAPLAĆAO SAM
SE KREDITA,
NI SAM NE ZNAM
KOLIKO...

RAVNOPRAVNO SAM
SE NOSIO SA SVIM
NERAVNOPRAVNOSTIMA
OKO SEBE...

I NA KRAJU IPAK
"DIRIGIRAM"
SA SVOJIM ŠTAPOM!

5. LITERATURA

Flanagan, J.C. et al (1973). *The Career Data Book: Results from Project Talent's Five Year Follow-up Study*. Palo Alto: American Institutes for Research.

Heller, K. A. (1996). *The Nature and Development of Gifted -A Longitudinal Study*. In: Cropley, A.J. & Dehn, D. (Eds). *Fostering the Growth of High Ability: European Perspectives*. Norwood, New Jersey: Ablex Publishing Corporation, pp. 41-56.

Kolesarić, V. & Lovrečić, M. (1986). *Profesionalna orijentacija nadarene omladine u funkciji razvoja kadrova*. U: *Virovitički zbornik 1234-1984*. Virovitica, str.473-475.

Koren, I. (1971). *Ekperimentalni doprinos metodici identificiranja nadarene omladine*. Zagreb: Republički zavod za zapošljavanje.

Koren, I. (2002). *Prožimanje identifikacijskih i edukacijskih postupaka tijekom potpore razvoju nadarenih učenika*. U zborniku: *Unapređivanje rada s darovitim učenicima u srednjoškolskom odgoju i obrazovanju*. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa - Zavod za unapređivanje školstva.

Lovrečić, M. (2001). *Rezultati praćenja darovitih osoba - Izvještaj o provedenom istraživanju*. Virovitica: Hrvatski zavod za zapošljavanje - Područna služba Virovitica.

Sternberg, R.J. (2001). *Giftedness as Developing Expertise : a theory of interface between high abilities and achieved excellence*. *High Ability Studies*. Vol. 12, No 2, p. 159 - 179.

Šverko, B. i suradnici (1980). *Psihosocijalni aspekti izbora obrazovanja i zanimanja*. Zagreb: Centar društvenih djelatnosti SSOH.

Terman, L.M. & Oden, M.H. (1967). *The Gifted Group at Mid -Life: Thirty-five Years' Follow-up of the Superior Child*. Stanford, California: Stanford University Press.

Vlahović - Štetić, V. (2002). *Teorije darovitosti i njihovo značenje za školsku praksu*. U zborniku: *Poticanje darovite djece i učenika*. Zagreb: Hrvatski pedagoško - književni zbor.

6. P R I L O Z I

Prilog 1.

Hrvatski zavod za zapošljavanje
Područna služba Virovitica**UPITNIK "PDO / III. faza"**Prezime i ime : _____ ; Spol: m ž;
Adresa : _____ Broj telefona _____ ;**I. PODACI O OBITELJI***(Zaokružite slovo ispred izabranog odgovora, odnosno upišite tražene podatke na praznu crtu)*

1. Bračno stanje	2. Broj djece	3. Dosadašnji bračni život
a) neoženjen - neudata	a) nemam djece	a) potpuno nezadovoljavajući
b) oženjen - udata	b) broj muške djece _____	b) donekle nezadovoljavajući
c) rastavljen - rastavljena	c) broj ženske djece _____	c) relativno zadovoljavajući
d) udovac - udovica	d) broj umrle djece _____	d) potpuno zadovoljavajući

4. Materijalne prilike u obitelji

5. Stambene prilike u obitelji

Momentalno stanje	Pretežno do sada	Momentalno stanje	Pretežno do sada
a) izrazito nepovoljne	a) izrazito nepovoljne	a) izrazito nepovoljne	a) izrazito nepovoljne
b) donekle nepovoljne	b) donekle nepovoljne	b) donekle nepovoljne	b) donekle nepovoljne
c) relativno povoljne	c) relativno povoljne	c) relativno povoljne	c) relativno povoljne
d) izrazito povoljne	d) izrazito povoljne	d) izrazito povoljne	d) izrazito povoljne

6. Ukupan broj članova domaćinstva _____

7. Zanimanje supruge (supruga) _____

8. Kvalifikacija bračnog druga _____ Stalno zaposlen-a da ne
(NKV, KV, SSS, VŠ, VSS, Mr,Dr)

II. PODACI O OBRAZOVNOM RAZVOJU

(Zakružite slovo ispred izabranog odgovora, odnosno upišite tražene podatke na praznu crtu)

1. Točan naziv i mjesto završene škole

- a) Osnovna škola _____ Mjesto _____ ;
b) Srednja škola _____ Mjesto _____ ;
c) Viša škola, fakultet, akademija _____ Mjesto _____ .

2. Stupanj postignute kvalifikacije

- a) K V - V K V d) V S S
b) S S S e) Magisterij (Mr)
d) V Š S f) Doktorat (Dr)

3. Kako ste zadovoljni sa stupnjem (kvalifikacijom) školskog obrazovanja

- a) potpuno nezadovoljan
b) donekle nezadovoljan
c) relativno zadovoljan
d) potpuno zadovoljan

4. Kako ste zadovoljni sa svojim školskim uspjehom

- a) potpuno nezadovoljan
b) donekle nezadovoljan
c) relativno zadovoljan
d) potpuno zadovoljan

5. Da li ste završili neko dopunsko (dodatno) obrazovanje

(npr. tečajevi računarstva, menadžerstva, stranih jezika, daktilografije, i sl)

6. Ukoliko ste eventualno završili postdiplomski studij, navedite

- a) Tema magistarske (specijalističke) radnje _____
b) Tema doktorske disertacije _____

III. PODACI O ZDRAVSTVENOM STANJU I NAVIKAMA

(Zaokružite slovo ispred izabranog odgovora, odnosno upišite tražene podatke na praznu crtu)

1. Opća ocjena tjelesne kondicije

- a) izrazito slaba tjelesna razvijenost
- b) relativno slabija tjelesna razvijenost
- c) dobra tjelesna razvijenost
- d) izrazito natprosječna tjelesna razvijenost

2. Opća ocjena zdravstvenog stanja

- a) često pobolijevam
- b) povremeno pobolijevam
- c) uglavnom sam zdrav-a
- d) potpuno sam zdrav-a

3. Da li imate eventualne tjelesne ili psihičke nedostatke (invaliditet) -navedite koje?

4. Da li sada bolujete ili ste preboljeli neke teže bolesti ? da ne . Ako da, navedite koje?

5. Da li ste imali neke povrede zbog nesretnih slučajeva (u kući, na poslu, u prometu, i sl.) ? da ne .
Ako da, navedite kakve?

6. Navike uzimanja alkohola

- a) pijem stalno (dnevno)
- b) pijem umjereno, povremeno
- c) pio sam, ali više ne pijem
- d) uopće ne pijem alkoholna pića

7. Navike pušenja

- a) pušim dosta (više od 10 cigareta dnevno)
- b) pušim umjereno (do 10 cigareta dnevno)
- c) pušio sam, ali sada više ne pušim
- d) nikada nisam pušio

IV. PODACI O PROFESIONALNOM RAZVOJU

(Zaokružite slovo ispred izabranog odgovora, odnosno upišite tražene podatke na praznu crtu)

1. Točan naziv vašeg zanimanja (Ako ih imate više, navedite ih redom)

2. Ostvarenje profesionalne želje. Osposobio sam se za zanimanje:

- a) za zanimanje potpuno različito od željenog zanimanja
- b) za zanimanje dosta različito od željenog zanimanja
- c) za zanimanje vrlo slično željenom zanimanju
- d) za upravo ono zanimanje koje sam najviše želio prije izbora zanimanja

3. Sadašnje radno mjesto (radna funkcija)

(Ako ste privremeno nezaposleni, navedite razlog privremene nezaposlenosti)

4. Dosadašnje kretanje u poslu (radna organizacija, funkcija, radno mjesto, vrijeme)

_____ God

_____ God

_____ God

_____ God

Ukupan radni staž God _____

5. Zadovoljstvo s dosadašnjom radnom uspješnošću

- a) vrlo nezadovoljan
- b) donekle nezadovoljan
- c) relativno zadovoljan
- d) vrlo zadovoljan

6. Zadovoljstvo s materijalnim primanjima (plaćom) na poslu

- a) vrlo nezadovoljan
- b) donekle nezadovoljan
- c) relativno zadovoljan
- d) vrlo zadovoljan

7. Navedite vaše eventualne rukovodne funkcije

V. PODACI O DRUŠTVENIM AKTIVNOSTIMA

(Zaokružite slovo ispred izabranog odgovora, odnosno upišite tražene podatke na praznu crtu)

1. Da li ste se aktivno bavili ili se sada bavite u svoje slobodno vrijeme nekim od navedenih aktivnosti? (Navedite vrstu i naziv aktivnosti)

a) sportsko područje

b) kulturno-umjetničko područje

c) stručna društva i udruženja

d) humanitarne ili zabavne organizacija

e) ostala područja aktivnosti

2. Da li ste aktivno sudjelovali u organima vlasti? DA NE (Ako da, na kojem nivou)

a) lokalna razina _____

b) općinsko -županijska razina _____

c) državna razina _____

3. Da li ste aktivno djelovali u političkim strankama?

a) nisam član nijedne političke stranke

b) član sam političke stranke _____

c) član sam šireg rukovodnog tijela stranke _____

d) član sam užeg rukovodnog tijela stranke _____

(Ako ne želite ne morate navesti naziv stranke)

4. Koliko od raspoloživog vremena prosječno koristite za Vaše društvene aktivnosti?

a) ne koristim skoro ništa

b) koristim vrlo malo

c) koristim relativno dosta

d) koristim vrlo mnogo

VI. VRIJEDNOSNE ORIJENTACIJE

Dolje je navedeno deset tvrdnji koje obuhvaćaju određene ljudske vrijednosti. Pažljivo pročitajte svaku tvrdnju i označite (zaokruživanjem jednog od broja u svakoj tvrdnji) koliko je osobno Vama važno ono što tvrdnja izražava. Brojevi imaju slijedeće značenje:

1 - uglavnom nevažno
2 - donekle važno

3 - važno
4 - vrlo važno

1. da radim posao u kojem mogu iskoristiti i razvijati svoje sposobnosti, odnosno gdje moje sposobnosti i sklonosti dolaze do punog izražaja..... 1 2 3 4
2.da u svom poslu postignem visoku razinu efikasnosti, tj. da moji napori urode vidljivim plodom koji će ljudi cijeniti, te da u brzom napredovanju osjećam unutarne zadovoljstvo 1 2 3 4
3.da u svojim aktivnostima napravim nešto novo, da u njima iskušam nove ideje i metode, te da u tome mogu izraziti svoju domišljatost i maštovitost..... 1 2 3 4
4.da imam stalno i sigurno zaposlenje, dobre prihode za pristojan život, te da na taj način imam osjećaj ekonomske sigurnosti..... 1 2 3 4
5.da na poslu imam dobre temperaturne i sanitarno-higijenske uvjete, te da sam dobro zaštićen od vremenskih i ostalih nepogoda..... 1 2 3 4
6.da svojim radom i svekolikim ponašanjem pomažem drugima, naročito onima koji su u nevolji, te da radim na dobrobit svih ljudi kod nas i u svijetu..... 1 2 3 4
7.da izvršavam za mene interesantne, makar rizične zadatke i da se u životu mogu suočiti s izazovom opasnosti, te da uspješno rješavam probleme koji sadržavaju opasne elemente..... 1 2 3 4
8.da sam na poslu u stalnom kontaktu s ljudima, posebno s onima koji mi se sviđaju, te da su mi suradnici, a naročito pretpostavljeni prijateljski raspoloženi, odnosno da nailazim na njihovo dobro razmišljanje..... 1 2 3 4
9.da mogu rukovoditi drugima i utjecati na njihovo radno i drugo ponašanje, te da postignem uvažavanje i priznanje za ono što radim..... 1 2 3 4
10. ...da znam što želim postići u svom životu, te da obavljam poslove u kojima se mogu potvrditi kao ličnost i da u tim poslovima nadem osobno zadovoljstvo..... 1 2 3 4

VII. ZAKLJUČNE NAPOMENE

I na kraju, ako želite dodati nešto što smatrate važnim za svoju profesionalnu karijeru i životni razvoj uopće, a o čemu Vas nismo pitali, napišite to u ovu rubriku:

U _____, _____ 2002. Potpis : _____

Nakon što ste označili mjesto i datum i stavili svoj potpis, molimo Vas da još jednom provjerite da li ste u Upitnik unijeli sve potrebne podatke.

H v a l a !

Prilog 2.

Hrvatski zavod za zapošljavanje
Područna služba Virovitica
Virovitica, _____ 2003.

Gosp. (Gđa) _____

=====

Štovani suradnice - Štovana suradnice

Nakon dužeg vremena, ponovno Vam se obraćamo s molbom za daljnju suradnju na završetku zajedničkog projekta "Praćenje obrazovnog i profesionalnog razvoja darovitih osoba" ("PDO") ovog područja.

Da Vas podsjetimo, na prijedlog Vaših učitelja u osmom razredu osnovne škole bili ste u ovom Zavodu na testiranju nekih vaših intelektualnih i drugih osobina. Budući da ste na tom ispitivanju postigli natprosječne (zapažene?) rezultate, uvršteni ste u grupu osoba čiji smo obrazovni i profesionalni razvoj željeli pratiti. Jedini cilj i svrha ovog praćenja je utvrđivanje mogućnosti afirmacije potencijalnih individualnih sposobnosti u našim društvenim uvjetima. Istodobno, na taj smo način provjeravali efikasnost primijenjenih dijagnostičko-prognostičkih metoda u identifikaciji nadarenih osoba i predviđanju njihovog daljnjeg razvoja. Stoga je ovaj projekt doprinos unapređivanju sadašnjih i budućih postupaka u potpori nadarenim pojedincima.

Molimo Vas da savjesno, cjelovito i iskreno odgovorite na sva pitanja u priloženom Upitniku (PDO - III - faza), a prema uputama za svaku vrstu pitanja. Kod toga se u odgovorima ne morate ustručavati, jer su dobiveni podaci od vas povjerljivi i nigdje se neće individualno prikazivati. Bilo kakve zlorabe su potpuno isključene. Zato se nadamo da će te se ovoj našoj molbi odazvati i pomoći nam da zajednički uspješno izvršimo ovaj važan društveni zadatak.

Uz svaku grupu pitanja u Upitniku navedena je uputa za odgovore, ali ako Vam je ipak nešto nejasno, možete nas nazvati na broj 033 - 721 256, (Snježana Prpić dipl.psiholog), pa ćemo vam dati dodatno obrazloženje, jer je vrlo značajno da ne preskočite bilo koje pitanje zbog eventualne dileme u formuliranju odgovora. Isto tako, bilo bi nam jako drago, da nas ako Vam je to moguće, posjetite u našoj ustanovi.

Napominjemo da nam je za uspjeh ove akcije svaki individualni podatak jednako bitan, pa se ova molba odnosi na svakog člana praćene grupe, bez obzira koju je vrstu i stupanj škole završio, kakvo je zanimanje izučio, koju kvalifikaciju ima i kakav je profesionalni i životni put do sada imao. U nadi da nećete prekinuti našu dosadašnju suradnju, da ćete priloženi upitnik pomno pročitati i odgovoriti na svako pitanje i da ćete nam ga popunjenog dostaviti, najljepše Vam se na uloženom trudu zahvaljujemo. Ujedno vam želimo mnogo uspjeha u daljnjem životu i radu, te Vas srdačno pozdravljamo.

Voditelj projekta
Martin Lovrečić, dipl. psiholog

1U ovoj i III. fazi praćenja za članove uzorka koristit će se izraz praćenik.

2 VSS = 26; VSS = 47; Dr. Mr. = 4

3 Razvrstavanje obavljeno približno Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji zanimanja ISCO - 88

